

ТРАГАЊЕ за ИСТИНОМ

избор радова са 17. књижевног конкурса

ТРАГАЊЕ ЗА ИСТИНОМ

избор радова са 17. књижевног конкурса

Бања Лука, 2026.

ТРАГАЊЕ за ИСТИНОМ

избор радова са 17. књижевног конкурса

Издавач

ЈУ Специјална библиотека за слијепу и слабовида лица
Републике Српске

За издавача

Мирела Шарић

Чланови уредничког тима

Драгана Божић, Александра Савић

Лектор

Драгана Божић

Дизајн зборника и прелом текста

Срђан Војводић

Штампа

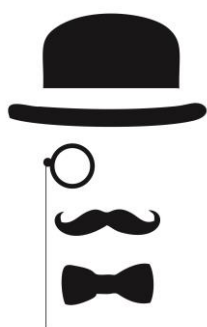
Графид д.о.о. Бања Лука

Тираж

50

САДРЖАЈ

Умјесто увода: ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА.....	5
УРЕДНИЧКА НАПОМЕНА.....	9
Берислав Благојевић: НА ПЛАЖИ.....	11
Невен Миљатовић: СЛУЧАЈ: ОБАЛСКА.....	15
Горан Васић: УБИСТВО ИЛИ ИСТИНА.....	19
Жељка Башановић Марковић: ДЕМЕНТНА ИСТИНА.....	26
Марија Бузанчић: АГАТА И ХЕРКУЛ.....	30
Саша Губеринић: НЕМА РУЖНОГ ЦВЕТА.....	33
Весна Ђукановић: КРУШКЕ.....	38
Борис Иванковић: СУТРА ДОБРО РАЂА – УБИЈА.....	43
Никола Јеж: УПРАВНИК ЗА НИШТА.....	51
Тамара Комар: ТРАГОВИ.....	53
Анастасија Марјановић: SALVATOR MUNDI.....	58
Јовица Мијатовић: БОЛНО ОТРЕЖЊЕЊЕ.....	64
Виолета Милићевић: ИСТИНА ПОД ЛИПАМА.....	69
Василиса Милојковић: ПРВИ СЛУЧАЈ ПЈЕРА МОНРОА.....	73
Тања Милутиновић: ТАЈНА ДРУЖИНА ИЗ ЛИН ДЕЈЛА.....	78
Душко Мрђа: ПОГРЕШНА ПРОГНОЗА.....	83
Јагода Саблић: У АУТОБУСУ.....	88
Љиљана Терентић: КАДА ХИПНОС ОЖИВИ ТЕУТУ.....	92
Вера Зих: ИСТИНА МЛАДОСТИ – КАД БИ МЛАДОСТ ЗНАЛА.....	97
Ана Ђуровић: ПОСЉЕДЊИ ЧАЈ ГОСПОЂЕ АЛИНГТОН.....	99

УМЈЕСТО УВОДА

Образложење жирија

Овогодишња тема литерарног конкурса Специјалне библиотеке за слијепа и слабовида лица Републике Српске – реченица најпознатијег измишљеног детектива Херкула Поароа *Истина је, ма колико ружна била, увијек необична и лијепа онима који за њом трагају* – дотакла је учеснике, судећи по радовима, као никад прије. Резултат такве инспирације било је и више од двадесет одличних радова у ширем избору за награду, што је члановима жирија истовремено био најљепши и најизазовнији задатак.

Тема истине, али и криминалистички жанр, као и литерарне ципеле велике Агате Кристи, којој смо жељели да укажемо част овим конкурсом, показао се као добитна комбинација. На адресу библиотеке пристигло је 111 радова, већином прича, али нашло се ту и одличних пјесама.

Жири у саставу: др Александра Савић, предсједница Удружења лектора Републике Српске, уједно и предсједница жирија, те Бојана Милошевић, библиотекар савјетник (Народна и универзитетска библиотека Републике Српске) и Драгана Божић, библиотекар савјетник (Специјална библиотека за слијепа и слабовида лица РС) – пажљиво је ишчитао све пристигле радове и, у складу са пропозицијама конкурса, одабрао три најбоља.

С обзиром на број радова, али прије свега на њихов квалитет, одлучили смо се, на приједлог чланица жирија, да објавимо зборник изабраних радова са конкурса. Вјерујемо да су ове приче заслужиле да остану забиљежене и пронађу свој пут до читалаца. Такође, радујемо се што је неким од аутора ово први пут да објављују своје радове, па се надамо да ће им конкурс Библиотеке бити довољан подстрек да наставе писати. У наставку слиједе образложења жирија за награђене радове.

Треће мјесто освојила је прича „Убиство или истина“ Горана Васића из Прњавора.

Прича, писана у форми исповијести, преиспитује класично поимање истине и правде. Наратор нас води у 1992. годину и војничке дане на првој борбеној линији. Упркос рату, живот је ухватио свој ритам и људи су се прилагодили па све изгледа готово нормално – природни циклуси, пољски радови, брање јабука прекинуто хицима, доколица на стражи, разговори и дружење. Наратор, и сам из околних крајева, препознаје познато лице из дјетињства – очевог пријатеља Драгу, чија га је необична судбина одувијек фасцинирала. Наиме, Драго је одробијао убиство за које наводно није крив. На младићеву молбу, Драго му прича како се све одвијало. Младић, иако већ са искуством рата и војевања иза себе, први пут се сусреће са комплексношћу живота и амбивалентношћу истине и тешко му је да прихвати да истина није увијек једноставан и очигледан, исправан избор. Понекад је веће јунаштво и храброст прећутати истину и заштитити друге. Годинама касније прича добија епилог кроз судбину потомака актера догађаја. Наратор, сада већ у озбиљним годинама и прекаљен животом, другачије гледа на све, схвата тајанствене путеве судбине. „Цијели живот је борба... ми не управљамо својом судбином, животом или истином“.

У напомени на крају приче сазнајемо да је описан догађај истинит.

Друго мјесто освојила је прича „Случај: Обалска“ Невена Миљатовића из Новог Града.

„Случај: Обалска“ припада миљеу типичних детективских прича у стилу Агате Кристи, својеврстан омаж овом жанру, али смјештен у локални амбијент, ни мање ни више него Бањалуке. Ово је вјешто изведено и прича дјелује вјеродостојно и реалистично. Ту су једна библиотека на обали Врбаса, слијепа дјевојка, аудио-књиге, отров и убиства – сви елементи потребни за узбудљиву и напету причу.

Сви конци радње спретно су увезани и расплет и мотив органски проистичу из приче. Аутор се поиграва с читаоцем, како то већ бива код оваквих сторија, откривајући му постепено, кроз градацију и логичко закључивање, коцкицу по коцкицу загонетке. Крај нас оставља у чуду, али наше читалачко осјећање правде бива задовољено. Свијет је као што и треба да буде, на свом мјесту, истина побјеђује.

Забавна, врцкаста, интелигентна прича, прави представник жанра.

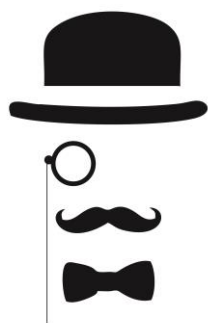
Прво мјесто припало је причи „На плажи“ Берислава Благојевића из Бање Луке.

Прича „На плажи“ бави се недокучивошћу и коначном непознатљивошћу истине. Колико ми уопште можемо спознати истину других бића, па чак и своју? Најважније истине често нам пролазе испод радара и откривамо их много касније, ако их и распознамо. Застрашујућа је истина, како примјећује аутор, „да се о нама и нашим животима одлучује свакодневно без нашег присуства“.

Аутор присуствује породичној сцени на плажи, која га враћа у властито дјетињство и покреће вртлог заборављене емоције. Свијет из дјечје визуре и свијет одраслих често немају ништа заједничко. Свако живи своју истину. Да ли је истина оно што дјечак сада доживљава или оно чега ће се једног дана, попут наратора, сјећати кад помисли на тај тренутак? Апсолутна истина не постоји, она је у збиру свих појединачних истина које чине сам живот.

Прича је вишеслојна, психолошки и филозофски обојена, наводи на размишљање о природи истине и живота уопште.

У причу је као занимљив детаљ вјешто уплетена и поменута е-библиотека звучних књига Специјалне библиотеке.

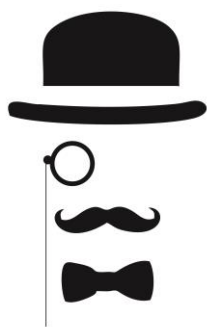
УРЕДНИЧКА НАПОМЕНА

Радови у овом зборнику објављени су у складу са ауторским језичким и стилским изборима, уз минималне правописне интервенције.

Због обима зборника, направљен је избор од двадесет радова, иако смо свјесни да је значајан број пристиглих текстова својим квалитетом заслужио објављивање.

Посебно истичемо да су у зборник уврштени и радови аутора са оштећењем вида, у складу са мисијом и вриједностима ЈУ Специјалне библиотеке за слијепа и слабовида лица Републике Српске. Радује нас што су међу изабраним радовима заступљени и радови младих аутора, ученика основне и средње школе, што потврђује да конкурс подстиче интересовање за књижевно стваралаштво већ од најранијег узраста.

Након награђених радова, остали изабрани радови распоређени су по азбучном реду презимена аутора, док је поезија издвојена у посебну цјелину на крају зборника.

НА ПЛАЖИ

– Знаш ти добро због чега – рече жена гледајући негдје у даљину.

То је било прво што сам чуо кад сам недалеко од ње и њеног супруга раширио пешкир и заузео комадић хлада на плажи. И можда би ме ове ријечи асоцирале на неке бенихиловске мизогине вицеве да их није изговорила тако хладно и равнодушно. Попут благајнице која говори *Добар дан* тристоти пут у току смјене, или цариника који запиткује *Имате ли шта за пријавити* јубиларни хиљадити пут у дану. Нема никакве сумње да је идентичну реченицу небројено много пута превалила преко уста. И тај поглед жене који сам пресрео пуким случајем док сам од шишарки и иглица чистио мјесто гдје ћу поставити ствари за плажу... Није у њему било ни љутње, ни жала, чак ни туге. Чинило ми се да се из тог погледа могао ишчитати једино умор. Дубок и мрачан умор који је, а то сам примијетио тек нешто касније, рефлектовао црнину на очи жене и кожу испод доњих капака.

– Развод? Па шта смо ког ђавола онда долазили овамо? – мушки глас прекиде монотono и умирујуће шуморење таласа.

– Хтјела сам још једном да покушамо...

– Али си се предомислила, је ли?

– Очигледно немаш намјеру да се промијениш, тако да је све узалуд.

Мушкарац је сједио заваљен у столицу на расклапање и једва примјетно у мањавој шапи стегао орошену конзерву пива. Није гледао у жену, није гледао ни у друге жене док су, кикоћући се, цикцакасто пролазиле између лежальки, сунцобрана и пешкира. Поглед му је нервозно и убрзано лутао, као код неког ко се ненадано нашао у клопци и грозничаво тражи излаз.

– Није узалуд, госпођо! Није узалуд и није цаба, јер ово кошта! Шта ти мислиш, да паре с неба падају?

Почео сам да се осврћем, што због непријатности, што због покушаја да уочим какво друго мјесто у хладу. Нисам желио да прислушкујем, да присуствујем свађи, али нисам имао куда. Невелика плажа била је крцата разголићеним тијелима, а природни хлад био је најдрагоцјенији.

Присуство нелагодним причама, лошој енергији и још горој музици, чини се да је цијена која се мора платити за парче хладовине. И таман кад сам у ухо ставио слушалицу с намјером да се искључим из препирке коју нисам тражио, али нисам могао ни да избјегнем, зачуло се:

– Мама! Тата! Погледајте шта сам изронио!

Дјечак који је дотрчао преко врелог пијеска у рукама је држао ронилачку маску. Као дах свјежег вјетра испунио је простор између родитеља и супружници се, на тренутак, погледаше и нагнуше према њему.

– Браво, сине – рече отац, али некако млитаво, без стварног усхићења или поноса.

– А шта ти је то, пиле мамино? – упитала је мајка.

– Чуди ме да не препознајеш медузу – пецну муж.

– Видиш како тата зна – раздрагано потврди малишан.

– Да, то зна... – промрси она и додаде – Ајде сад, врати је у море и пази да те не опече!

– Важи, али прво ме уфоткај да могу да се похвалим другарима – још увијек задихано узврати дјечак и заузео позу истурајући у први план трофеј у масци који се, онако прозиран и пихтијаст, највјероватније неће ни видјети на фотографији.

И тек тако, присјетих се ријетких слика које памтим с посљедњег љетовања на које сам ишао са оба родитеља. Камп-кућица и мајка за решоом у једнодјелном плавом костиму. Отац игра шах с неким познаницима. Одрасли пију гемишт и пеку роштиљ. Дјеца играју белу или рауб или походе терен за мини-гольф. Наизмјенично купање у мору и купање у зноју. Скакање са пристаништа, црвена, болна кожа. Со у очима. Прве изроњене шкољке. Окрњене и ни по чему лијепе, одисале су морем и безбрижношћу мјесецима касније. У мјесецима кад су се животи чланова наше породице истовремено и расплитали и заплитали, распадали и поново склапали.

– Шта ћемо с њим? – промукли глас мушкарца прекину моје путовање у прошлост.

– Како шта? Какво ти је то питање? Па ти ниси у стању о себи да бринеш! – узврати жена.

– Тако, значи?! А ко те издржава? И тебе и малог? – мушкарац се наједном нарогуши.

– Издржаваш ти и ону... – жена изненада престаде да говори, придиже се, развуче киселкаст осмијех и поче да маше.

Полако сам се окренуо и видео дјечака како маше, затим одлаже неке каменчиће на обалу, па опет маше, овај пут објема рукама. Потом навлачи маску преко лица и баца се у море. Посматрајући га, поново сам угледао себе. Био сам његових година, имао сам исту смеђкасту косу помало изблиједјелу од сунца, идентичне љубопитљиве очи и, вјерујем, исти дјетињи осмијех, широк као видик на морској обали. Да, био сам управо његових година кад су ми рекли. Кад сам почео да се повлачим у себе, самоћу и у непрегледне и предивне свјетове књига и музике.

– Крофне и кувани кукуруз! Ајмо народе! Крофне и кувани кукуруз! – пренуло ме из невеселог присјећања.

– Мамаааа! Могу ли добити крофну? – викао је дјечак из плићака.

– Ево тата ће ти купити! – дрекну мушкарац и важно скочи и лати се новчаника.

– Који си ти манипулатор – једва чујно узврати жена.

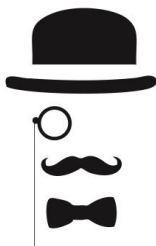
– А ти си ми баш светица – добаци брзо да га не чује дјечак који је већ велеслаломски јурио ка њима заобилазећи душеке, кантице за игру у пијеску и други плажни мобилијар.

Продавац је и мене значајно погледао, уз упитно *а ти, људино?*, али само сам одмахнуо руком. Спопала ме нека чудна мучнина. Био сам сигуран да није од нечега што сам појео или попио, а ни од врућине. Јасно, мучнину су изазвали призори којима сам невољко свједочио, као и сјећања која су надирала у ројевима. Тад сам коначно одлучио да више не учествујем у овој породичној драми и ставио сам другу слушалицу у ухо. Узео сам телефон, отворио е-библиотеку звучних књига које нуди *Библиотека за слијепи и слабовида лица* и започео потрагу за било каквим штивом које би утишало околне гласове и одагнало мисли о прошлости. Високоумјетничка, такозвана *тешка* литература, није долазила у обзир. Неки кримић би можда био добро рјешење, а доступно је свашта – од Агате Кристи до Тонија Парсонса. Да, нека мистерија би одговарала, нека потрага за одговорима, за истином. Одабравши фајл, затворио сам очи и пустио нараторов глас да

ушлови у мој ум. Попио сам пар гутљаја воде, задовољно мљацнуо и легао на леђа. Обузимала ме специфична радост, она која долази из познатог и предвидљивог, која проистиче из извјесности, а ја сам знао да ће догађаји у аудио-мистерији сигурно бити разоткривени и да ће истина сасвим извјесно бити позната.

Али, књиге су једно, а живот друго. У животу тајне често остају неријешене, а истине замагљене, затурене, заборављене. И данас, кад је позна јесен замијенила љето, сјетио сам се догађаја са плаже и питам се шта ли је са дјечаком и његовим родитељима. Да ли је сазнао за судбински родитељски разговор? Да ли може да наслути застрашујућу истину – да се о нама и нашим животима одлучује свакодневно без нашег присуства?

Берислав Благојевић
Бања Лука

СЛУЧАЈ: ОБАЛСКА

Стара библиотека на обали Врбаса предуго је мирисала на стару хартију, прашину и голи заборав. Била је то она врста тишине у којој се и шапат чује као чобански лелек, а сваки корак звучи као увреда за књиге које мртвачки дријемају на полицама. Људи су је ријетко посјећивали, до оног часа кад је на инстаграм-налогу Књиголовке објављено: овог викенда свратите у Обалску.

Професорица српског језика у Пољопривредној школи, Даница Рајковић, испоставиће се, била је прва жртва. Пронашли су је у читаоници, с отвореном књигом у наручју, а тик на усни био јој је чудан зелени сјај, као да ју је обасјала смарагдна свјетлост. Доктор је само слегао раменима: „Готово непредвиђена околност, токсиколошки.“

Неколико дана касније, Јела, вриједна чистачица запослена још у доба КПЈ, која је више од тридесет година скидала прашину са истих и никад отворених књига, срушила се док је брисала полицу с натписом „НЕ ДИРАЈ“. Убрзо затим, један ученик из гимназије завршио је у болници, након што је позајмио зелену књигу из истог реда. Сви су имали исте симптоме: грчеве, бол у стомаку, кожу која је добијала необичне лезије. Тек када је неке од симптома пројавила и кћерка помоћника министра просвјете намјерена да се слика с књигама у Обалској и тагује #књиголовка, град се пробудио као кошница. Вијест се преносила порталима. Министар је лично послао инспектора Матића, човјека познатог по томе што није волио ни људе ни књиге.

Матић је ушао у библиотеку са маском преко лица, огледајући полице као непријатељску војску. На столу је било неколико зелених књига – романи без каталожних бројева, без печата библиотеке, са корицама које су блистале под свјетлом. На једној од њих крупним словима писало је: „НЕ ДИРАЈ“.

„Како то да ове књиге немају ознаку?“

„Неке донације данима остају нетакнуте јер са два библиотекара ништа не може да се стигне, ја сам у осмом мјесецу трудноће, само чекам да одем одавде... на моје мјесто ће доћи неко подобан, али дао бог да се

никад и не вратим...А колегиница Јана је на боловању, има већ пет година! Мада, то НЕ ДИРАЈ је сигурно написала Јела пошто је тек била пребрисала полице...”

„И, шта мислите, колико је људи управо због тога дотакло баш ове?“

„Свако ко је дошао, њих пет-шест... Људи не могу одољети забрани“, одговорила је. „Мислили да су магичне! Људи, марва.“

Док је инспектор разговарао с њом, у читаоници је сједила дјевојка са слушалицама у ушима. Њене очи нису пратиле странице, али лице јој је било мирно и усредсређено.

„А ко је она маћа?“ упита Матић.

„Нора. Слијепа је од дјетињства. Долази сваки дан. Њој не значи ни ваша истрага, ни тровање... Код нас је мало књига на Брајевом писму, колико дајемо за културу добро је и то... па она зато слуша само аудио-књиге. Код куће има само баку, мајка се преудала а отац се отровао сирћетом након тога...“, шапнула је библиотекарка.

Инспектор је потом пришао Нори.

„Знате ли ви, дјевојчице, нешто о овим књигама?“

„Само да сви причају о њима, и да је страшна бука, а ја буку посебно осјетим. Господ једно чуло одузме, да би на другом додао, ја чујем и лишће док вене. Те књиге никад нисам ни видјела, нити ћу. Зелено је само ријеч. Зелено је као лишће. А и лишће је ријеч. Кажете ли да су опасне те књиге?“

„Изгледа да јесу.“

„Онда сам, изгледа, једина која чита без икакве шансе за смрт“, рекла је и лагано подигла слушалице. „А ипак, сви мисле да ја ништа не видим.“

Форензичари су убрзо потврдили шпекулације, да су корице премазане старом бојом на бази арсена, познатог као *париско зелено*. Тај пигмент, некад популаран у викторијанским тапетима и тканинама, могао је да убије човјека само додиром корица, а потом језика. Али, нико није знао одакле неке у двадесет првом вијеку такав отров, јер се дате књиге чувају заштићене у стаклима и коморама.

Матић је наставио потрагу. Након неколико дана, сазнао је да је библиотека недавно примила донацију – десетине старих књига, без пропратних папира. Донирао их је локални фармацеут, мр Јелић, власник апотеке „Здравка“.

Фармацеут је човјек педантан, познат по томе што није пројавио емоције ни на сахрани ни на свадби. Приликом испитивања, рекао је како жели да „помогне култури“, те да је из своје приватне збирке поклонио неке старе романе.

„Али зашто су све имале зелене корице?“ упитао је Матић.

„Моја омиљена боја, и остале су такве, имам их десетине у стану, дођите па испитајте“, одговорио је мирно.

Матић није вјеровао у случајности. Када је сутрадан ушао у Јелићеву апотеку и видио зидове украшене сликама његове кћерке – која је, како се испоставило, прошле године учествовала на једном литерарном конкурс – слика је почела да се саставља.

Кћерка мр Јелића невиђени је таленат. Кћерка мр Јелића написала је причу „Болница у снијегу“ и очекивала награду. Није је добила. Прво мјесто освојила је ученица коју је менторисала професорица Даница Рајчевић, прва жртва „зелених корица“.

Када је Матић споменуо тај догађај, фармацеут је спустио поглед и додао како се гнуша на те помисли.

„Дјеца морају учити да је свијет неправедан“, рекао је, руке му нису дрхтале. „Али, понекад, коректив није смрт.“

Матић је наредних дана наставио истрагу. Фармацеут је био савршен злочинац: хладан, педантан, образован.

Међутим, једне вечери, док је прегледао записнике, уочио је како је једна ствар остала необјашњена – **како је Нора знала да су књиге зелене** ако их, како каже, „никад није видјела“. Није било ниједног новинског текста на Брајевом писму, нико јој није могао то рећи, а ипак је она одмах употребила ту ријеч. [...] Ноћни поход у библиотеку завршио се успјешно...

Наредног дана Нора сједила на свом мјесту, слушалице у ушима, лице мирно.

„Нора“, рекао је тихо, „ја сам читао твоје приче.“

„Моје?“

„Да. У фиоци Јелине оставштине нашао сам неколико листова на Брајевом писму. Потписане су твојим именом. Једна се зове *Зелене корице*.“

Дјевојка се није помјерала.

„То је била само вјежба.“

„У тој вјежби, описујеш боју као нешто што 'пече под прстима и свијетли у тами'. То је датирано прије првог тровања.“

Матић је из џепа извадио мали аудио-уређај.

„Слушао сам и твоје снимке. Ти не слушаш аудио-књиге. Ти их снимаш.“

Ђутање је постало густо као прашина.

„Неко мора да чита наглас, зар не?“ прошапутала је Нора. „Ја им причам шта је у књигама, а они вјерују. Сви. Ја сам жељела да чују оно што осјећам. А отац је донирао те књиге зелених корица, потпуно чисте. Остало сам ја учинила.“

„Како?“

„Имам пријатељицу у лабораторији. Старе пигменте сам тражила за свој рад из историје боја. Нико није знао да је то арсен. Или нису хтјели знати. Знате, инспекторе, ја сам сасвим слијепа... зелено је боја живота. Али и труљења. Напосљетку: само ријеч.“

Она се насмијала – лагано, скоро њежно, као да изговара поему.

„Сви су мислили да ја ништа не видим. А ја сам једина видјела све. Инспекторе, обећајте ми да неће бити буке...“

Када су је изводили, у руци је држала слушалице. Из њих је тихо и равномјерно одјекивао запис сопственог гласа, монотон и хипнотичан:

„Не дирај... не дирај... не дирај...“

Матић је стајао на прагу библиотеке и посљедњи пут гледао зелене корице под запечаћеним стаклом. У свјетлу заласка изгледале су готово лијепо. Информатички сектор Управе за криминал угасио је налог Књиголовке, који је водила једна слијепа дјевојка.

„Зелено“, прошапутала Матић, „боја истине, Врбаса... Зелено, зар тек ријеч?“

Невен Миљатовић
Нови Град

УБИСТВО ИЛИ ИСТИНА

Половином, сада већ те давне '92, вратио сам се из Србије и прикључио својој јединици. Наше село Смртићи имало је своју чету. Рат у Босни и Хрватској већ је био почео и увелико харао на тим просторима. Путеви су били затворени. Стигао сам авионом до Бањалуке, а онда се некако стопом пребацио кући.

Послије неколико дана прикључио сам се својој чети. Били смо стационирани између Мотајице и Саве, у српским селима Пјеваловац, Трстенци и Корови. У марту смо ту поставили неку ратну линију између наших и њихових села, да бисмо заштитили свој народ.

Како је већ било љето, почели су и љетни послови: убирање плодова, жетва пшенице, косидба и ко зна шта све друго. Љепота за погледати. Али примат је ипак преузео рат. Народ се њему морао увелико окренути.

Припао сам трећем воду ове чете и били смо стационирани у кући Милана Драгосављевића. Мада смо имали ископан велики ров, ипак смо спавали у великој кући, по собама. Кућа је била добро заштићена шумом, па нисмо толико бринули.

Послије пар дана већ сам се зближио са људима. Уистину није било проблема – све су то били људи из мог или околних села. Али оно о чему уистину почињем ову причу десило се неколико дана касније. Пажњу ми је скренуо један човјек који је био убачен у наш вод, али није био из нашег села, већ из домицилног дијела становништва. Звао се Драго.

Он мене није препознао, а није ни могао, али мени је био однекуд познат. Послије одређеног времена сјетио сам се. Прије неких десетак година, кад сам био дјечак од око 12 година, сјећам се да отац рече: „Доћи ће неки озбиљни људи да погледају трактор, не морате ви бити ту, дјецо.“

Мене је то заинтригирало – или како наши људи кажу, није ми ђаво дао мира – па сам се привукао уз кијер са доње стране куће и послушкивао њихов разговор. Уистину, била је то прича о куповини и продаји

трактора који се звао Зетор. Отац се тада бавио тракторима и радио по шумама.

Све то мени не би било интересно да у том моменту не чух питање: „Чекај, Драго, ти си одробијао оног човјека, је л’? Што си наводно убио?“

„Да, да, Миленко, одробијао сам. Прошло је то.“

У том моменту мајка изађе из куће и узвикну: „Шта радиш ту?“

„Ма... ништа... отишла ми је лопта под кијер...“ замуцао сам. Она прође, а ја наставих да послушкујем. Нисам могао да повежем остатак разговора, али ми је тај лик остао у сјећању, мени као дјечаку доста дуго.

И сад, ових дана, повезах тог човјека с тим временом. Како су били топли љетни дани, дружили смо се вани када нисмо били на првој борбеној линији, па смо причали о свему. А ја сам га најрадије пратио са стране.

Примијетио сам златни сат на њему и малу потковицу закопчану за сат. Када се понекад насмије, примијетих и један златни зуб. „Да“, рекао сам себи, „то је тај човјек.“

Рат се ширио цијелом Босном. Сваког дана одјекивали су топовски и тенковски удари и на нашем ратишту. Меци са свих страна. Често смо знали и да запустимо. Ми рат нисмо схватили толико озбиљно јер смо били млади.

Али већ како смо кренули кроз шуму, преко ливаде, крај куће Стојана и Бошка, гдје је била борбена линија, већ бих се уозбиљио. Први пут сам се уозбиљио оног дана када сам отишао код Бошка да наберем брескве – или кајсије, не сјећам се сад.

„Иди, дијете, иди, али знај да је опасно“, рече ми дјед Бошко.

Отишао сам, набрао неколико и ставио их у џепове од хлача. У том моменту зафијукали су меци. Потрчао сам ка каналу са горње стране пута и убацио се унутра. „Ух“, рекох, „ово је стварно рат.“

Полако сам се између кућа и зграда извлачио из тог дијела ратне зоне и провукао се назад. Није било потребе да пуцам, али издалека сам био примјетан и очигледно да су њихови меци били упућени ка мени. Од тог дана почео сам и ја мало озбиљније да схватам шта је рат.

Наредних дана смјењивале су се страже и смјене у првој зони. Обично сам био у смјени са момцима из села које сам већ одраније познавао. Али како ми је тај човјек скренуо пажњу, потрудио сам се да у распореду смјена направим да један дан будем и са њим. И успио сам. Отишао сам на ров број 2, испод куће Стојана Татомира. Доле низ косину био је добар поглед према њиховој линији, тако да смо могли да пратимо стање и без двогледа. Птице су цвркатале, био је предиван пејзаж.

Сјели смо. Устао сам да обиђем терен, осмотрио линију – све је било мирно. Понеки метак, да ли усмјерен или залутао, али поприлично мирно. Вратио сам се и сјео поред Драге.

А онда, можда на обострано изненађење, упитах га:

„А бога ти, Драго, јеси л’ ти одлежао оног Гибаницу што си наводно убио?“

У том моменту ме погледао оштрим очима. Ја сам мало устукнуо и покушао да пренесем поглед према линији, да скренем пажњу, али он није скидао поглед са мене.

„Откуд ти то знаш?“

„А не знам све“, одговорио сам, „нешто од тога знам. Чуо сам кад си разговарао са оцем о томе...“

„Чији си ти?“ упита.

„Ја сам син брке Миленка, с ким си пазаривао трактор.“

„Ах, ти си Миленков“, закључио је. „Чуо си наш разговор, али ниси чуо све. А хтио би?“

„Волио бих да знам“, рекох, „занима ме.“

Повечерје се спуштало на село, сунце је полако залазило. Понеки шум долазио је из шуме, али нисмо обраћали пуно пажње јер је то била шума на нашој страни. Свакако, и даље смо држали оружје у приправности.

„Е па кад те занима, а видим да те занима, рећи ћу ти. Мада ријетко о томе причам.“

„Ако можеш, крени издаље. Занима ме то мало опширније – како се десило“, рекох му.

„Добро, добро“, рече он, и даље ме гледајући озбиљно. Десном руком прочешља косу, као да размишља одакле да крене, па напokon одлучи.

„Те вечери била је свадба тамо у Буљцима... Чуо си ваљда за њих? То су они Илићи.“

„Да, да, чуо сам“, рекох. „Стриц ми се одатле оженио, а и други стриц ми је живио ту близу.“

„Милан – познајем твог стрица“, рече Драго.

„Мој колега је наишао то вече крај мене и рече ми да идемо. Свадбе, пирови, опроштајне биле су једини провод у том времену – седамдесетих. Па смо радо одлазили. Ја сам се двоумио да ли да идем јер нисам био здравствено добро, али пријатељ Марко ме на крају убиједио.

Тај Марко је волио пјесму исто као и ја, а знао је и да свира шаргију. Најзад сам пристао да кренем. Већ је био мрак кад смо стигли до куће гдје се одржавала свадба. И ето, тако се хтјело да у тој маси примијетим тог човјека. Звао се Остоја. Примијетио је и он мене и кренуо ка мени.

„Гдје си, Драго?“ рече ми.

Поздравио сам и ја њега.

„Можемо ли да поразговарамо насамом?“ упита ме.

Гледао сам га дуго и одлучио да пођем. Одлучио сам то јер смо имали неких нерашчишћених рачуна из младости. Ма, у ствари, то се односило на жене – није то ништа битно. Он је већ био, примијетио сам, под мањом дозом алкохола. Послије те расправе и благог погуривања, почели смо да се тучемо. Пали смо у канал и превртали се.

Дошли су неки људи. „Туку се!“ рекли су. Чуо сам и глас Марка у тој маси. А одједном – Остојин болан крик. Но, нисам знао шта се тачно дешава, али сам примијетио да се крв слива. Видио сам да тај човјек лагано попушта рукама. Гурнуо сам његово тијело са себе. Сав изгубљен, чујем гласове: „Убио је човјека!“

Побјегао сам одатле. Нисам хтио ни кући да идем, да ме полиција тамо не тражи. Отишао сам у Дервенту и преноћио код колеге. По подне сам се јавио полицији, када се већ прочуло да ме траже, и рекао да сам ја тај човјек који је учествовао у томе.

Брзо су ме смјестили у просторије за испитивање. Тог дана у полицији су кружиле само приче о нама. Имао сам осјећај да је цијела станица хтјела да ме види. Ја сам већ био обиљежен. Описао сам како је било, али су већ почели да дижу глас на мене. Хтјели су да кажем да сам га убио и да се све заврши.

У изјави сам оставио простор да свједоци дођу и кажу нешто – оно што ја нисам. Свједочили су његов брат, још један човјек и Марко, али сви су дали само потврду у извјештају: да смо се тукли. Схватио сам послије њихових изјава да је свако бранио себе. Шутио сам јер сам знао да имају породице, па их нисам кривио.

Послије неколико суђења добио сам 14 година робије.“

„Али чекај, Драго“, рекох му, „да тај нож ниси ти употребио?“

Погледа ме и настави:

„Да, одробио сам 14 година. Нешто прије су ме пустили због доброг понашања. Послије првог брака и свега овога, касно је било да се окрећем новом животу. Нисам нигдје имао приступ у друштву.“

„Али, Драго, одробијао си човјека, је л’? Али ниси ми рекао – тај нож, чији је?“

„Ех, сад...“ рече Драго. „Рекао сам ти да о овоме ником не причам јер сам крив што сам прихватио расправу са Остојом. Ти људи су мало незгодни, а и алкохол је одрадио свој дио посла. Ту сам крив. Али...“ Погледао је у даљину, према свом селу, потом вратио поглед – камени, чврст, држао га је неколико секунди.

Ја сам имао осјећај као да грцам под тим погледом. Затим је поновио:

„Али тог човјека ја нисам убио.“

У истом моменту заинтеремили смо обојица. Хтио сам да га нешто упитам, али ни ја нисам знао више шта.

„Па како си онда“, наставио сам, „одробијао толике године?“

„Бранио сам се шутећи. Јер неко је морао да одлежи. Ја сам био с њим ту кад се то десило, био сам у расправи. Ти људи који су прилазили нама – његов брат, Марко – имали су породице. Шутио сам и прихватио. Остало ми је само да бирам између убиства и истине.“

Послије неког времена кренули смо назад са смјене. До куће чика Милана нисмо ништа проговорили. У ноћ смо потонули свако у својим собама. Ја, у мислима, нисам могао да заспим... У другој соби сам чуо саборца Дунду како хрче. Сан није хтио на очи.

Ујутру, када сам се пробудио, отишао сам на врело испод куће, умио се и дуго о томе размишљао. Њега сам трећи дан поново срео. Погледали смо се, те ми он рече:

„Не вјерујеш ли ми, је л’?“

Видио сам да види у мени да размишља о ономе што ми је рекао.

„Вјерујем ти“, рекох, „али...“

Отишао је.

Истински да кажем – вјеровао сам. Али сам превртао у себи да се то тако могло десити. Да ниси убио неког, а да одробијаш и упропастиш себи живот. Истина може бити сурова и недокучива, и већу важност и моћ има кад је не откријеш.

Много ствари и размишљања у мом животу та прича је окренула. Од тада сам тог човјека почео још више да поштујем. Преузевши жртву на себе, спасио је двије породице.

Сутрадан смо се поново срели и причали.

„Знаш, Драго, није да ти не вјерујем, али тешка је то прича за мене и моје године да схватим тек тако.“

„Знам, момче, знам“, рече. „Ја ово не волим да причам, али волим да има бар пар људи који знају истину. Да ми бар колико-толико буде лакше.“

„Али опет ми ниси рекао – ко га је убио?“ упитах.

„Ма, то није ни битно. Неко је морао одлежати. Ја сам крив што сам улазио у ту расправу, а ти људи што су ту били – већ су били породични. Можда је таква судбина била да се то морало сломити на мени. Сада је то све прошло. А шта од свега тога носим на себи – то је моја ствар“, рече Драго.

Послије мјесец дана на том дијелу ратишта, први пут сам био рањен. Крајем године, када сам се опоравио, отишао сам у Дервенту, у једно приградско насеље, да га посјетим. Тада је Дервента већ била ослобођена. Ту је био и чика Душан, полицајац у пензији. Било им је драго што сам их посјетио.

Брзо након тога поново сам се прикључио јединици. Наредне године поново сам тешко рањен. Послије дугог лијечења, нисам се више вратио у јединицу.

Ово сада причам јер се, неких пет година после рата, догодило нешто што ме дубоко потресло. Сједили смо рођак Драган и ја у кафани „Мајама“ у селу Нова Вес. За столом, игром случаја, упознали смо једног младића који је поздравио Драгана, а потом и мене, и рекао презиме – Гибаница.

„Гибаница?“ рекох.

„Да“, потврди младић.

Врло брзо смо утврдили да је то син покојног Остоје Гибанице. Каква пука случајност. Након краћег разговора, упитах га:

„Знаш ли ти причу о свему томе?“ мислећи, наравно, на убиство.

„Па, онако“, рече младић. „Знам нешто о томе. Нисам се тиме желио бавити. Ја сам се тада тек родио, а касније је већ било касно да се испитује шта је права истина.“

Тако смо и завршили разговор о томе.

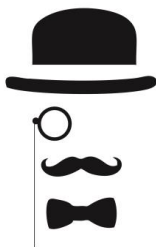
А онда, пар година касније, чујем да је и тај дечко погинуо у саобраћајној несрећи, бјежећи од полиције. Како је ова прича – или истина у цијелој овој причи – сурова и тешка. Као и сам живот.

Како обично волим да кажем: цијели живот је борба – да ли на радном, спортском или ратном пољу. Цијели живот је борба. Само што не знамо гдје ћемо у тој борби поклекнути.

На крају, ми ни не управљамо својом судбином, животом, нити истином.

НАПОМЕНА: Сви ликови као и догађаји из приче су направљени према истинитом догађају о коме је свједочио Драго Татомир из села Пјеваловац код Дервенте.

Горан Васић
Прњавор

ДЕМЕНТНА ИСТИНА

Драган се буди и пре него што отвори очи, чује тихо шуштање воде у купатилу; зна да је Рада већ горе, само што се намерно креће тихо да га не буди. Редовно, годинама, извршава овај мали ритуал милосрђа према њему. Драган се прави да и даље спава, понос га боли ако призна да чека да чује њене кораке по паркету, да се осигура да је она ту, да није отишла у мрак како се то сваке ноћи догађа у његовим сновима.

Знају да је то све што им је остало, обоје су то знали још пре него што је рекла доктору „примећујем да понављам исту причу, три пута дневно, иста питања.“ Драган се тада узнемирио, глава му је била чврста као камен, али срце је почело куцати јакно као дамар ухваћене птице. Знали су да ће оно што долази бити све теже, па су почели доносити те старе ствари које су годинама чували у кутијама на тавану – љубавна писма од пре педесет година, фотографије годину дана након венчања када су још били толико млади да нису веровали да ће икад бити стари. Драган је почео да прати и нешто друго. Почео је да бележи сваки пут када Рада понови исту причу, сваки пут када Рада заборави шта је било јуче, али извршава свој ритуал с кафом и џемом од малине. И тада је разумео, заборавља чињенице, али истина њихове љубави је остала у њеним прстима, у њеним генима, у ритуалима које понављају без размишљања.

Рада припрема доручак, Драган чује звекет посуђа, металну музику коју је чуо већ хиљаду пута, али сваким даном као да је први пут чује. Излази из спаваће собе. Она је већ поставила његову кафу, порцију хлеба, његов џем од малине, али се не сећа када га је направила, прошле године или пре десет година? Драган то одавно не помиње. Зна само да је то његов џем.

„Добро јутро“, каже Рада и осмехује се, али у том осмеху је нешто туђе. То је осмех према странцу који живи у њеном дому. Или можда према неком из прошлости, човеку којег је знала пре него што се појавио он.

„Добро јутро“, одговара Драган и седа за сто. Под столом, његове руке дрхте. Покушава их сакрити у џепове дуксерице, али дрхтање је све дубље, до костију, до места где никад неће бити довољно топло. Гледа у Раду, размишља види ли га? Или види неког другог мушкарца? Она пије своју кафу. Пажљиво, полако, с оном пажњом коју је развила још као млада жена. Чак и сада, чак и ако је заборавила шта је било јуче, није заборавила како се кафа испија с достојанством.

„Јеси ли добро спавао?“ пита Рада, иако ће му поставити исто питање за сат времена. Драган зна да неће запамтити одговор. Неће ни он.

„Добро сам спавао“, лаже. Током ноћи је три пута је устао, три пута је ходао до њене стране кревета да се осигура да још дише. Рада гледа кроз прозор према дворишту. Руже су процветале прерано ове године, као да су знале да њихов редослед, редослед којим су обоје мерили живот, више није сигуран. Петуније је требало пребацити на друго место где је сунце јаче, где ће брже цветати. Али Рада није то урадила. Рада чува ствари на месту где су, као да ред може бити гаранција.

„Морам ти нешто рећи,“ почиње Рада, и у том тренутку Драган зна да је то понос на којем ће се она обесити. Зна да ће рећи „морам ти нешто рећи“, али неће ништа рећи, или ће заборавити што је требало да каже, или ће рећи нешто што је требало рећи некоме другом пре тридесет година.

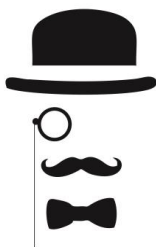
„Шта то?“ пита Драган. Опет има наде. Опет као да су млади. Рада се окреће према њему, а у њеним очима је ветар као пре кише, све је готово спремно да се разреши, али изненађења још нема.

„Заборавила сам“, изговара и враћа се на кафу. Драган исправља руку преко стола и додирује њену. Рука јој је хладна. Прсти јој се плету са његовим, мршти се од бола у костима, али остају у стиску. Гледају се преко стола, две особе које су живеле као једно а сада се одвајају попут старог намештаја. Али Драган схвата нешто важно, нешто што га дуго мучи. Заборавља имена? Заборавља датуме? Да. Али истина о њиховој љубави, она је још увек ту. Истина је у њеним хладним прстима који се плету с његовим. Истина је у рукама које су се држале педесет година. У томе што се она, чак и заборавивши све остало, буди у истом дому с њим. Истина је ружна јер је болна, јер је страшна, јер мора да буде тако. Али она је лепа, јер је спона тог дугог времена, кроз све те мале, безначајне ситнице сваког јутра, које их држе заједно.

„Није важно“, лаже опет, али сада зна шта је стварно важно. „Ништа није важно. Важна си ти.“ Рада се наकाшљава и поново га посматра, као да га види по први пут. Или можда као да га препознаје без спознаје да га зна, што је можда дубља врста сећања. Драган устаје и иде према спаваћој соби. Отвара горњи део ормана и извлачи стару кутију коју је чувао годинама, фотографије, писма, све. Међу старим стварима, налази једну фотографију: младић и девојка испред цркве, очи им сијају, то се види иако је црно-бела фотографија. На полећини је написан један цитат руком, рукопис који Рада препознаје као свој: *Истина је, ма колико ружна била, увек необична и лепа онима који за њом трагају*. Рада враћа поглед са фотографије на њега и дуго га гледа. Њена мисао је нестала, замењена је за нешто друго, нешто што изгледа као ударац ластипа када се растеже. На њеном лицу је збуњеност. „Ко си ти?“ пита га тихо. Драган полако седа у столицу наспрам ње. Фотографија пада из његове руке, на сто између њих. „Ја сам...“ почиње Драган, али се зауставља. Тада, уместо да настави, показује фотографију и цитат на полећини. „То није важно. Погледај шта је написано. Погледај ко је то написао.“ Рада подиже фотографију, гледа полећину. Чита цитат. Види свој рукопис. Није сигурна како се нашао ту или ко је та девојка са осмехом, али нешто јој се дешава. Нешто је стеже из дубина њеног мозга, не као сећање, већ као истина коју њено тело памти. „Требало би да познајем ту девојку“, шапуће Рада. „То си ти“, изговара Драган, глас му се ломи. Рада гледа поново цитат на фотографији. Њена рука држи папир исто како би држала хлеб са џемом од малине. Затим се смеши, али у том осмеху је чудна топлина. Као да се управо упознају. Као да је ово први пут да га види и први пут да разуме нешто што је увек знала, али је заборавила. „Мора бити да је била лепа“, каже Рада, читајући цитат поново, „ако је веровала у то. Ако је волела човека попут тебе, било је довољно да напише овакву истину.“ Драгану се сузе котрљају низ образе, тихо, као што пада киша у раним јесењим данима. Рада устаје, стаје испред њега, и полаже му руку на главу. Њени прсти се крећу кроз његову косу, споро, као да броје сваки дан који су провели заједно. Као да покушава да броји бесконачност. „Јави ми“, шапуће Рада, „јави ми ту истину. Чак и ако је ружна. Желим је чути из уста некога ко је очигледно зна.“ И Драган почиње да говори. Говори о љубави која је дужа од сећања. О истини која остаје када су

чињенице отишле. О томе како је прави, једини доказ љубави у томе што се враћаш сваког јутра, чак и ако ниси сигуран зашто. О томе како је његову љубав према њој учинио бесмртном, не кроз сећање, већ кроз понављање, кроз ритуале, кроз мале чинове милосрђа. „Истина је“, говори Драган, „да чак и када све заборавимо, неке ствари се памте другачије. У костима. У хладним прстима који се плету са топлим. Та истина је ружна јер нас чини малим и немоћним. Али она је и лепа јер показује да љубав није у памћењу. Љубав је само у одлуци да се врати. Сваки дан, поново.“ Рада слуша, не разуме све речи, али разуме истину у њима. Тада, без сећања ко је тај човек у кревету или на столици испред ње, Рада га љуби у чело, лагано, али сигурно, као да потписује нешто што је већ написала пре педесет година. Напољу пада киша, види како се мехури кишних капи пењу по стаклу прозора. Све је као што треба бити, а опет није.

Жељка Башановић Марковић
Београд

АГАТА И ХЕРКУЛ

„Ја нисам Херкул!“ понављао је Херкул Поаро гледајући у Агатине љуте очи док је сједио завезан на дрвеној столици. У његовом погледу видјела се одлучност, али му Агата није вјеровала.

„Али, ти јеси Херкул!“ говорила је оштро.

„Ја вас не разумијем ништа! Фино сам вам објаснио. Ја нисам Херкул Поро!“

„Херкул Поаро!“ исправила га је, а крв јој је почела кључати на погрешан изговор имена.

„Поаро! Зар је битно? Нисам ни један ни други.“ Очајавао је, али она је упорно настављала.

„Ја не могу да нађем другог детектива осим тебе. Мораш да ме саслушаш!“

„Саслушао сам вас, али ја стварно не знам како да помогнем. Облијећете овдје око мене, а поента ми никако није јасна. Ко је тај човјек и зашто Херкул мора да га тражи?“

„Херкуле, објаснила сам ти већ.“

„Нисам Херкул, и не, објашњење ми није јасно.“

„Добро,“ узела је другу дрвену столицу и сјела испред њега. „Почећемо из почетка. Ја сам Агата.“ Пружила му је руку.

„Мало сам свезан, па не могу да се рукујем.“

„Има смисла.“ Спустила је руку. „Ја сам Агата и мени, Херкуле, треба твоја услуга.“

„Ја нисам Херкул.“ Кроз њега пролазило је све више нервозе. Већ се увелико питао да ли ће успјети да се безбједно врати кући.

„Нисам те то питала.“

„Па, шта ме онда питате?“

„Питам те: гдје ми је муж?“

„Муж?“ такозвани Херкул се намрштио. Од силне збуњености су му се бриге о свом опстанку смањиле.

„Да, муж.“

„Па, гдје је?“

„Па, ја то питам тебе, Херкуле.“

„Зашто бисте питали неког тамо Херкула о томе гдје вам је муж?“

„Зашто бих питала икога другог сем тебе. Ти си детектив, Херкуле. Најбољи ког је књижевност икада видјела.“

Мислио је да је довољно збуњен, али је онда чуо ту ријеч. „Књижевност?“

„Данима сам те писала и осмишљавала.“ Устала је са столице, рукама објашњавајући своје ријечи с погледом надоље. „Нисам спавала ноћима да би ти свака стварчица на столу била уредна.“

„О чему ви то зборите?“

„О теби, Херкуле!“ Подигнутих обрва и раширених очију се окренула ка њему, а он је поскочио у столицу. „Једини си на овом свијету који ми може рећи гдје ми је муж!“

„Нисам сигуран да ли могу рећи гдје вам је муж, али могу рећи да је под прљав.“

„Е, видиш! Исти си Херкул!“

Већ је зажалио за своју претходну реченицу. „О, Боже, помози ми да одем од ње!“ Погледао је ка горе.

„Молим те, Херкуле,“ рекла је очајавајући. „Само покушај да га пронађеш!“

„Ако покушам,“ рекао је, „хоћете ли ме пустити да идем?“

„Хоћу,“ рекла је Агата, никад одлучније.

„У реду онда.“ Накратко је затворио очи и уздахнуо. „Дајте ми књигу. Морам да видим како ја то заиста рјешавам мистерије.“

Агата је брзо отишла до свог стола и вратила се са свјежом књигом, тек спојених листова без корица.

„Одвежите ми руке, молим вас.“

„Ах, да.“ Спустила је књигу, а затим му је пружила у стисак чим га је одвезала. Такозвани Херкул се нагнуо напријед, читајући Агатин рукопис на старим папирима, препун усредсређености.

„Хм, јасно ми је.“

„Шта ти је јасно, Херкуле?“

„Јасно, јасно...“

„Шта? Шта је јасно?“

„Ваш муж се изгубио у поглављима.“

Агата је трептала. „Како то мислиш, изгубио се?“

„Па, погледајте.“ Окренуо се у страну како би јој лакше показао папире. „На сваком мјесту гдје би требало бити Херкулово име, сада пише његово. Сигурно се заглавио међу страницама.“

„О, Боже, када сам ово урадила?!“ Отела му је папире из руке, гледајући у њих с једним дланом преко усана док је ходала унаоколо. „Како сам ово допустила!“

Херкул је сједио, овог пута с великим олакшањем. „Сигурно сте много размишљали о њему током писања.“

„Заробила сам свог мужа у књизи!“

„Па, добро. Деси се и најбољима. Препоручујем вам да одмах одете до писаће машине да то исправите.“

„Мислиш?“

„Па, не желите да остане ту заробљен заувјек.“

„У праву си,“ рекла је Агата, и одмах хитро истрчала из просторије.

Такозвани Херкул Поаро још увијек није могао да схвати шта се заиста десило. Свој дан није замишљао у оваквом свјетлу, а главом му је већ пловила нова мисао која му је улијевала бригу. Ако је њен муж у роману, и ако он није Херкул, гдје је прави Херкул Поаро?

Такозваног Херкула је та мисао толико заинтригирала, да је одмах устао са столице са спремношћу да нешто предузме, иако није знао шта. Да ли да оде до Агате? Она је довољно забринута проналаском мужа, а угледавши њега је постала сигурна да је све вријеме посматрала Херкула. Да ли да самостално започне истраживање? Али, он није детектив као што она тврди.

Ипак, одлучио је да напусти Агатину кућу и сам размисли о даљим потезима. Али, на прагу Агатиних улазних врата, дочекала га је интересантна прилика. Такозвани Херкул пред собом је угледао човјека који је у великој мјери личио на његово огледало.

„Хвала ти, брате,“ потапшао је тај човјек такозваног Херкула по рамену, док му је нога полако прелазила преко прага. „Спасао си ме од враћања у роман.“

Марија Бузанчић
Источно Сарајево

НЕМА РУЖНОГ ЦВЕТА

А шта ако бих вам испричао причу о скитници у ципелама подеране коже које из ноћи у ноћ шкрипе покислим, поплочаним јесењим лишћем, усијаним јаким сунцем или клизавим под остацима снега, платоом пред позориштем? Причу о изгубљеном старцу, уташеном сјају у очима упалим у сасушене капке, о уснама стиснутим у танку линију, о букету јесењих ружа чију је првобитну боју време пресвукло нијансом туге, о латицама свиле које ће се претворити у прах при најмањем додиру. Шта ако бих вам рекао да је тај исти човек целог живота некуд каснио, не својом вољом. Напросто би му се на путу дешавале ствари које би га спречиле да стигне на време. Осим оно једном када је...

„То је неозбиљно. Неодговорно.“ Високо подигнут реп поскакивао је при сваком кораку оголећи готово провидну кожу врата која се јежила при додиру са немилосрдним ветром. Ходала је брзо за некога ко је носио чизме на штиклу, рамена уз моје, рукаве истежући преко прстију.

„Хоћеш да кажеш да сам неодговоран?“ Провлачио сам прсте кроз косу покушавајући да поправим фризуру коју је кошава упорно кварила.

„Јеси. Нема шансе да ме убедиш да се у животу ствари тако наместе да на њих ни на који начин не можеш да утичеш“, смејуљила се. Забављало ју је што можемо истим снагама да се боримо за оно у шта верујемо. Напокон, успели смо да скројимо разговор у ком смо скоро равноправни. Више нисам само климао главом док је говорила о предавањима на Електротехничком факултету, нити сам је сатима молио да ми каже какав сам био на сцени, да би ми на крају сасвим стидљиво открила утиске о мом глумачком таленту, ако их је истински и било. Мог талента и њених непристрасних опсервација. „Та оправдања су чисте будалаштине. Несхватљиво је да је баби и теби требало пола сата да нађете шерпу, па да си на степеништу зграде сусрео комшију који никако није могао сам да изнесе нова улазна врата на трећи спрат. Да те је потом његова супруга замолила да изгураш клавир у суседну собу, док ти се њен пас врзмао око ногу да би ти се на крају унередио на

ципелу. Некако ми не делујеш као нарочито снажан мушкарац“, смејала се наглас, и тачно сам знао да је помислила на уска рамена која сам камуфлирао рол-крагном дебелог џемпера и постављеним нараменицама сакоа. „Звучи као нешто из тих твојих представа. Додуше овај пут прилично неуверљиво.“

„Као прво, шерпу смо тражили на потпуно погрешном месту и пре него што ме питаш зашто једноставно није узела неку другу, мораш да разумеш да баба сваке јесени кува џем искључиво у тој једној шерпи коју после сакрије сама од себе да би је следећу јесен сви поново тражили. Друго, нема шансе да бих пустио да комшија сам носи толика врата, мада не знам ни одакле му идеја да би успео у том подухвату. Треће, његова супруга је моја професорка са факултета и из поштовања нисам могао да одбијем да гурам клавир по угловима собе док му не нађе право место. И четврто, да ли стварно мислиш да бих кренуо у оваквим ципелама да моје нису у сто пута горем стању?“ Намеравао сам да тријумфујем нечим правим, а онда сам јој једноставно рекао: „Извини што сам закаснио на састанак. Радо бих ти рекао да се то више никада неће поновити, али...“

„Али никад не знаш кад ће се трамвај покварити, гром оборити дрво или ти црна мачка прећи пут. Уосталом, ово ти и није неки састанак кад си се појавио без цвећа.“ Да ли што је било хладно, или је хтела да омекша расправу, убацила је шаку у џеп мог сакоа и прстима обухватила моје. Било је лепо држати своју шаку у њеној. Повукао сам је у прву цвећару на коју смо наишли и растужио се када ми је пустила руку да би прстима прешла по латицама ружа које су се усправљале у високим вазама. Стајао сам на другом крају мале цвећаре и колико год се трудио да не гледам у њу, мојим очима љиљани, каранфили, па и ружичасте хортензије као да нису били довољни. Руже чији су се пупољци скупљали у омале цветне главе обухватала је шаком и држала док год је њој то имало смисла. Чинило се да зна шта ради и ја сам јој веровао. Продавачица нас је збуњено посматрала и осим благонаклоног поздрава на улазу даље није говорила. Верујем да је мислила да ће једно од нас двоје украсти цвет или чак читав букет, мада нисам баш сасвим сигуран да јој се то икада раније догодило. „Ово је превише лепо. Треба нам мање леп букет“, рекла је окренувши се ка мени.

„У праву си. Треба нам један ружан букет цвећа“, смешио сам се прихватајући игру коју је водила, не знајући тачно где, премда сам био спреман да кренем где год да је намеравала. Изабрао сам обичне беле хризантеме, нимало ружне.

„Да ли би била срећнија да смо узели руже?“ Мали букет хризантема њихао се над лишћем скривеним тротоаром, док је у корак са мојим газила придржавајући се о моју руку. Одмахнула је главом рекавши: „Довољно је ружан.“ Када смо стигли до позоришта, људи су већ попунили плочник пред затвореним вратима. Повукли смо се у страну где је мање дувало. Распустила је реп, а косу, која је претила да заклони део лица, склонила је иза ушију. Без размишљања сам повио главу ка њеној, силно желећи да је пољубим први пут. Испречила је цвеће између наших носева и искосила очи у осмеху који задиркује. „Погледај тамо. Зашто је тако тужна?“ главом је показала у правцу девојке која је дугачки капут стезала чвором од руку на грудима нестрпљиво гледајући око себе.

„Не мислим да је тужна. Вероватно чека неког ко касни. Видиш како се стално осврће као да неког тражи.“ Нисам је много убедио.

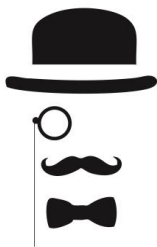
„А шта ако се тај неко не појави? Шта ако уопште не чека никог, већ од неког бежи? Шта ако се само крије? Шта ако се изгубила? Шта ако ни не бежи, ни не чека, нити се изгубила него јој је непријатно? Шта ако се не осећа добро у својој кожи? Шта ако је капут стеже? Шта ако је нешто друго стеже у грлу?“ Сваком речју бивала је све више другачија од девојака које сам познавао. Ковитлац њених несрећених мисли ме је опчињавао на начин који нисам умео себи да објасним. Отварала је један потпуно другачији свет, где киша није само киша, где случајност уступа место одговорности, где судбина није ништа до след последица и намера, где у естетици ружног може да се ужива колико и у лепом, где је небројено истина, а моја је била да будем ту и схватим да се заљубљујем. Разводник је отовривши врата пропустио људе да уђу у позориште. Старца који је стајао до самог улаза, никада немајући намеру да у њега уђе, погурали су у страну, па се слабашно ослањајући на ноге, затетурао и пао. Осушено цвеће које је претходно држао у рукама мрвило се под ђоном чизама док је чучећи на коленима покушавао рукама да покупи оно што је од њега остало. Потрчао сам ка њему и подигао га, не само зато што се чинило да то нико други неће

урадити, већ због тога што је изгледало да га нико осим мене не види. Да не постоји. Две сузе у очима што губе сјај скотрљаће се низ ивице носа. „Да ли вам је добро?“ упитао сам док су нас људи гурали унутра. Мислим да ништа није рекао. Не да сам чуо, мада је наставио да ме прати погледом све док нисмо ушли у салу. Шта је требало том старом господину да стоји тако близу улаза? И за кога год да је спремио то цвеће, кога год да је чекао, зар није могао да купи пристојан букет? Било ми је жао тог човека. Неописива туга пела ми се из стомака у грло. Одмахнуо сам главом решен да заборавим на њега, наставши наша места, сместили смо се у седишта једно поред другог и тада сам приметио. Њеног нимало ружног букета цвећа није било. Истрчао сам из позоришта очекујући да ће бити испред, али није га било. Од њега је остала сенка, као варка да је некада био ту. Још сам могао да осетим опор мирис старости, нафталина и штампарског мастила новинског папира, сувог цвећа чија лековитост није могла да помогне. Њему. Мени. Трчао сам кроз сноп светлости коју је бацала улична расвета, завиривао у таму слепих улица, шуњао се око контејнера, сам самцијат. Бесан што јој је одузео њено цвеће, желео сам га назад. Морала је имати своје хризантеме. Није састанак ако нема цвећа. Тако је рекла. Трбало је да оне означе почетак. Трбало је да буду запамћене. Цвеће које бих јој из године у годину поклањао. Зашто? Морам да разумем зашто га је узео?

И шта ако бих вам испричао причу о човеку који увек негде касни, осим у вечерњим сатима када се запути ка позоришту са букетом увелог цвећа, а нестане пре него што представа почне. Шта ако вам кажем да је некада доносио свеже хризантеме, све док цвећара није пресељена негде другде? Шта ако вам кажем да је без изузетка, сваку ноћ чекао ослоњен на зид крај улазних врата, тачно испод плоче постављене да подсећа на немио случај пожара, на усмрћене димом, на оне којих више нема? Шта ако је једна никада започета љубавна прича завршена заглављеном штиклем у даскама које су клецале под корацима људи који су кроз дим грабили оно мало живота што им је остало? Шта ако је она гурнула цвеће старцу у руке? Шта ако белих хризантема никад није било и шта ако старац никада пре није постојао? Прича испричана стотинама пута, хиљадама уста, и даље је истинита, мада је нешто другачија од оне коју он памти. Оно што би вам овај старац или

скитница, како га многи називају, могао о свему томе рећи, било би да је клавир сада сувише тежак, да је шерпа за џем негде у креденцу, да не мари за ситна рамена, да су људи углавном тужни, некада и без неког посебног разлога, да се судбина не може кројити намером и да ма колико брзо трчао, негде ћеш сигурно каснити. Не и онда када треба да стигнеш на време. А ви? Шта знате о човеку чије ципеле шкрипе по плочнику испред позоришта уместо на даскама унутар њега? О оном кога више нема, а можда га никада ни није било. О легенди која је постала истина, са свим различитостима у својој причи, о сасушеним хризантемама покрај плоче посвећене умрлима у чијем заглављу једноставно стоји: „Нема ружног цвећа“.

Саша Губеринић
Београд

Сећам се мале куће. Две просторије. Кухиња и соба. У соби велики брачни кревет. На њему је спавала бака, са својом децом и нама унуцима, који смо на свет дошли први. Мали прозори без ролетни и непровидне завесе. Између њих огледало у чијем су саставу биле две, како је моја бака говорила, нахтасне. У њима богатство за радознале дечје очи. Свега и свачега. Памтим и бакине речи: „Ако ми одрецитујеш песмицу, даћу ти да бираш из њих шта хоћеш.“

Није проблем одрецитовати, проблем је био одабрати нешто у изобиљу ствари које најчешће нису имале употребну вредност, али су значиле успомене. Најчешће су се наши сусрети завршавали тако што сам односила малу стаклену фигурицу у кухињу, да бих је после игре опет вратила у мрак нахтасне. Да ме сачека следећи пут.

Бака је знала многе тајне, али је о њима ћутала. Говорила би: „А какве би то тајне биле када бих вам испричала? Знам ја многе истине. Много је истина око нас, много тога сам сазнала за мога дугог живота. Само жалим за једним. Не знам ко је покрао крушке јечменке из Милевине баште. То ме изједа, а Милева није говорила са мном годинама, све до њене смрти. Мислила је да сам ја или моја деца, а ја не би' ни мртва узела ништа, па ни крушке.“

Онда би почела да прича о том топлом јесењем дану када се догодио напад на крушку јечменку, баш ону која има медени сок, а његово цурење низ браду при сваком залагају оставља неизбрисиве флеке на кошуљама, и лаганим цицаним хаљинама, а и најбоља је за печење ракије.

Прича је текла овако:

У кућама сличним малој су живеле махом радичке породице. Скуромне плаће. У то време је новач био редак, многа гладна уста су тражила још једно парче хлеба. Ипак расло се, певало, играле су се карће на улици, љубишници су за уво, као казну уколико љубе, качили општру дрвену шипицаљку, а ушеса су се црвенела као расцветане руже. Жене су седеле одвојене од мушкараца, око њих су се врзала мала деца, а младеж се

држала даље, на ћошку званом роџаљ, уз песму, прве љубави, смех и певање уз хармонику уколико би им се придружио Миле из Треће улице која је ледала на ашар. Никоме није сметао њен рашиштовани шон.

Баш тако је било тог дана. Благо недељно поподне. У ваздуху је мирисала шољоша, назирао се шек покоји пожућели лист, у баштама се сушио црни лук скупиљен на томилице, бели је висео окачен о тредице кошарки, још се цвекла држала закачена за шло, уз њу је августовска боранија чекала браће. У лејама између њих је било много трагова, на све стране. Шпартало се преко баште, не би ли се скупио и последњи заборављени плод. Јабuka више није било, ни шљива. Остала је само Милевина крушка јечменка. (Милева је била удовица, са пензијом, а имала је и пар јушара земље, што није било довољно да исхрани своја два сина, те би јој она ракија и те како добро дошла.)

С првим наловештајем вечери у куће су се повукле жене са малом децом, негуто за њима картароши севајућих ушљу уз међусобни смех и подруживање чије су уши најцрвеније и највише бриге. Остала је младеж, којој ројеви комараца придошних из оближње баре зване Јамурине нису моли ништа. Накупило се нешто трања, зајамлила вапра, мирисало је на спаљени босиљак и шрску. Друштво се проширивало, она песма и мелодија „Чамцем љовим сам по Тиси“ су привукле момке и девојке жељне разоноде из све шри улице предграђа. Песма је поштрајала још неко време прекидана смехом, а онда је и она утихнула. Мало насеље је утионуло у шољу ранојесењу ноћ коју је реметио само лавез паса у њиховим ноћним разговорима. С првим наловештајем дана и они су утихнули.

Рано јутро је било резервисано за одлазак у фабрике или на њиве. Ништали су коњи, шек понеки ауто би забрундао, а многи бицикли су зашкрипали. Они млађи су спадали, а жене се спремале да попију прву јушарњу кафу с коминицама. Скоро идилично мирно јутро прекинуо је врисак Милевин из баште: „Где су моје крушке? Ко је обрао моје крушке? Ко је појео моје крушке?“

Из оближњих кућа су почеле да провирују многе плаве и да се загледају попођене чудном вриском, али и вешћу. Сви су својој деци забранили да прилазе крушки, претње су биле велике и различите. А нико их није желео.

Око обране крушке се брзо искупило друштво комшија чије су се баште граничиле. Гледали су трагове, док је Милева црвеног лица и севајућих очију резала свако лице до кој би јој погледа допрло. На крају је зауставио на Биси, мојој баки. Њене плаве очи су биле највише разрођачене, а образи су јој порели.

„Ти си! Ти си их украла, где си их сакрила?“

За час су је ноге пренеле преко баште, кроз два собичка и малу лећну кухињу. Крушкама, наравно, није било ни трага. Није ни мирисало на њих. Ипак Милева није одустајала од својих оптужби. Биса је онако крчка пала у несвесност. Комшије су је помили водом те је освећена само уздисала.

Позвана је и полиција, која није хтела да се меша у комшијске односе и оно мало крушака на травама за које нису постојали докази да их је било уопште.

Чињеница је да се у читавом предграђу знало за крађу. Почело је испитивање, онако незванично ко је обрао и однео слатке плодове. Нико ништа није успео да открије. Крушке је јела сва младеж на ћошку, што су и признали, али нико није признао, ни знао ко их је донео. Знало се само да су се одједном створиле. Појели су их онако неопране и без сазнања да су Милевине.

Биса се као главнооптужена за крађу – без кривице, али са сумњом ко би могао бити починилац – брзо сабрала. Позвала је своје четворо деце. Свако је морао да обуче оно што је синоћ носио. Катја најстарија, Нада, Радмила и Божидар. На свима су биле флеке оксидисаног воћног сока. На Радмили највише, она је била најмлађа. На Божидару најмање.

„Ја знам како треба јести зреле крушке“, рекао је, на шта је добио шамар.

„Јеси ли их ти украо? Признај, да ми буде лакше.“

„Нисам, само сам јео, а појео сам највише“, на шта је уследила још једна ћушка.

Оне три су улас одговориле: „Јесте, појео је највише, није хтео да нам да још.“

„Хоћу да чујем ко је...“

Најстарија је проговорила: „Ми смо седели око Милеџа хармоникаша и певали. Ту су били још: Пера и Среда (Милевини синови), Миша, Драган и Милан (ћетка Веричини), Јанош и Јошка (Мартићини), Зора и Мира

(тетка Даничини), Карола и Нори (фрау Хелге), па из шреће улице Бура, Ива, Софија, Бранка, она Мартина с групом хошка и Никола Маришкин. Само да знаш, крушке су се саме створиле ниоткуда. Ништа нисмо видели. Само смо јели. Да знамо ко је украо, рекли бисмо ти. Немој Божеу шући. Није он сигурно. Ишао је накратко са Мишом и Пером по трање до јамурина, да заложимо ватру не бисмо ли се одбранили од комараца, а Мартина и Софија по шибнице. Иву је заболео стомак па је морао у пољски шопалеш, а Среда је ишао с њим да му држи стражу. Отрчао је само по пашир. Миле није испуштао хармонику.“

„А ти си ишла...“ почела је Нада.

„Ти да ћутиш! Морала сам да прошетнем ноће. Украла их нисам! Ја сам најстарија, има да ме слушаће. Маришкини су ишли по сламу, а тетка Даничине ћерке по ведро воде да се слама полије и створи дим. Миша, Драган и Милан су одјурили по остатке штрудли са јабукама, али их није било довољно за све. Мартини су кад је нестало воде отишли по групу да уласимо ватру. Ко је обрао крушку, не знам.“

„Добро, ко је? Испуштају ја то. Дај пашир, идем од куће до куће да видим ко је!“

Милевина врата су била чврсто затворена. Кад је пробала да уђе не би ли рекла да нису њена деца, само је наишла на кључ у брави.

Испражна радња је трајала цело преподне, али није дала резултате. Сви су причали исту причу, нико ништа није видео. Једно је било сигурно – крушака НЕМА. По њој, најбоље би било да нису ни родиле и да сумња није пала на њу, прву комшиницу, а тако су лепо живеле до тада. Није прошао ниједан дан јесени ни зиме а да се чувена крађа није помињала и да их није постројила и у њиховим очима тражила бар најовештај кривице, ако не признање.

Пролеће је донело ново цвећање и жичану ораду, а следећа јесен род и ракију. Крађа је постала део заборав.

Године су донеле убледеле завесе, окрњене стаклене фигурице и посукнело старо огледало. Деца су одавно постала људи. Неки су напустили овај свет, а неки се отиснули у неке далеке светове. Отишла сам да је посетим. Очи су јој и даље биле плаве као пролећно небо. Руке су дрхтале. Понела сам јој јабуке, како их је она звала, ајдаре и неколико крушака јечменки. Само је хукнула: „Јечменке. Да ми је знати ко их је

обрао, па да кажем Милеви кад се преселим тамо где је она одавно. Мислим да би' само тако имала миран сан.“

Изашла сам из мале собе. Испред улазних врата се задесио Божа. Дошао је с посла. Радио је са Средом и Милетом у фабрици.

„Ујо, само да ти кажем да још увек испитује ко је украо оне крушке, а има ли томе једно тридесет година? Да ми је један Херкул Поаро, он би то очас посла решио.“

„Још увек?“ рекао је кроз влажне очи. „Идем да је видим.“

С њим су ушла и она двојица и ја као пратња.

„Мама, ја сам украо крушке, бојао сам се батина па ти нисам рекао. Опрости.“

Отворила је очи и погледала га. „Знам да ниси ти. Хоћеш да ме умириш. Ти не би ни парче хлеба украо, а не обрао све.“

Она двојица су ћутала.

Одједном је Среда проговорио: „Тетка Бисо, ја сам. Тражио сам да Пера и ја једемо, није нам дала. Хтео сам да јој се осветим. Док је Ива чучао у тоалету и затражио папир, стигао сам да под покрићем тражења папира покупим крушке које сам обрао пре одласка на рогаљ. Све сам спремио раније, да не губим време. Успео сам да направим два круга. Намерно сам донео мало папира, да идем по још. Никада нико није сазнао... ни она. Више сам волео да их поделим него да она пече ракију и да буде пијаних очева и претучене деце.“

„Ако си, Средо, ако. Кад одем, казаћу јој да имаш најбољу душу од свих и нећу те издати. Важно је да знам да моји нису.“ Затим се окренула и утонула у миран сан.

Пробудило ју је још неколико јесењих излазака сунца, кроз оне мале прозоре и магловите завесе. С првим знаком зиме је отпутовала.

Весна Ђукановић
Кикинда

*Сумња је креативна категорија.
Из сумње се рађају велике ствари,
али и велике болести.*

СУТРА ДОБРО РАЂА - УБИЈА

Ледени дах зиме увукао се у село – оштар и продоран, док су се сјенке патње надвиле над њим. Једна земља је покушавала зацијелити ране, али подјеле су остале дубоке.

С врха брда, окружен коњима, официр Краљевске гарде сјахао је и погледом обухватио познату долину. Коњи су немирно ступали по снијегу, пуштени да се слободно крећу.

Ана је гледала кроз замагљено окно док се приближавао. Кад је ушао, рекла је: „Ова вражја зима гризе као да нас је Бог напустио... Али донијела је мени тебе.“

Дочекала га је и Марта, склупчана на отоману, непомична, с блиједим осмијехом.

Вратио се из сужањства, али није више био исти човјек.

Дан је брзо одмицао. Сјео је у мрак, а сјенке су плесале по његовом лицу, играјући се с ожиљцима од рата.

„Шта видиш у тим сјенама, оче?“ питала је десетогодишња дјевојчица, а глас јој је дрхтао.

Његов глас је био промукао, дубок, као да долази из неког мрачног бунара: „Видим оно што многи постану кад се свјетла угасе, кћери. Видим трагове звијери које ходају на двије ноге и говоре људским језиком.“

Дјевојчица се привија ближе, страх је опипљив у ваздуху.

„Овдје, у нашој кући, оче?“

Једва примјетан, горак осмијех, налик ожиљку, затитра му на уснама.

„Оне су свуда, дијете. У срцима људи, у зраку који дишемо и који воња на издају и стару крв.“

„Можемо ли... можемо ли упалити кандило, тата? Само малчице. Молим те“, прозбори она једва чујно, глас јој је танак попут нити паучине:

Настаде дуга, тешка тишина, испуњена само пуцкетањем дрва у пећи која се гасила и језивим шапатам вјетра око куће. Кад он напокон проговори, глас му је тиши, али бременит неизреченом патњом и злослутним упозорењем.

„Свјетло кандила их не тјера, мила. Научи гледати у мраку, кћери. Научи препознавати њихове сјене прије него што оне препознају тебе. То је једини начин да преживиш оно што неумитно долази, оно што је већ ту, међу нама.“

Тек што се вратио из сужањства, наставио је тамо гдје је стао. На комадићу старе хартије исписани су били скромни циљеви и велике идеје. Прије свега – хармонија у породици. Добио је нови елан. Изашао је испред куће на двориште. Јутро је било свјеже, прве зраке зубатог сунца пробијале су се кроз крошње дрвећа, а гавран се узнемирујуће огласио у даљини. Узео је сјекиру и почео цијепати дрва, уживајући у сваком замаху. Мисли су му летјеле на све стране. Незгодан ударац сјекире о дрво натјера га да застане. Потом – бат корака. Био је то високи човјек у униформи. Питао је по селу ко је поуздан и добар домаћин, код ког би могао одсјести неко вријеме, па су му рекли да је Јован добар човјек. Јован га је срдечно поздравио, указујући му гостопримство.

Вријеме је прочитаило. Високи човјек је сваки дан ишао по селу и испитивао мјештане о „озлоглашеним“ ратницима. Била су то сурова времена – људи су стријељани без суђења, често само на основу оптужбе из села.

То није било први пут да је свијет обузело такво искушење. Људски живот био је често јефтин, а судбина непредвидива. И док су се слике окрутности древне цивилизације још оштро оцртавале у физиономијама мјештана, стварност је донијела нову, још мрачнију страницу у историји села.

Упркос тешким посљедицама рата, Јован и Ана су пронашли радост у рођењу сина Лазара, који је донио трачак наде у њихов дом. Предвечерје је донијело хладан вјетар који је ледио крв у жилама. Свијећа је догоријевала док је мали Лазар полако склапао очи и тонуо у снове. У наручју сестре Лазар је отпочео ткање сањарења, а и сестра Марта је тонула у сан, када се зачуло куцање на вратима.

Те ноћи село је утонуло у необичну тишину. А онда – убиство. Да ли је гавран заиста из даљине слутео зло, да ли је његова интелигенција надмоћнија над вјековима људске глупости? Никада нећемо сазнати.

Јован је пронађен мртав у својој кући. Није било трагова борбе, али је било нечег узнемирујућег у призору – као да је живот исцурио из њега на необичан начин, остављајући за собом празнину. Мјештани су се окупили у шоку и невјерици, а шутња је била гласнија од било које ријечи. Сумња је пузала између њих, трујући односе и будећи старе демоне. Лазарева мајка Ана стајала је скамењена поред тијела.

„Ово није био природни узрок,“ шапне неко. „Ово је дјело ђавола.“

„Сва недјела према живом створу, дјела су ђаволска!“

„Ух...“ одговара му други „он је удављен голим рукама. Боже мој...“

Међу мјештанима се посебно истицао старјешина села Симон. Шаке су му дрхтале у стиску, а очи некада бистре и продорне, сада су биле замућене, као да крију мрачне тајне. Његове ријечи су одјекнуле у леденој тишини: „Огледа се гора испред зоре, коров и бујна празнина с оштрим оком. И што је човјек, и гдје бивствује: међу коровом у празнини ил' се са зором на гори буди спокојан? Ту је нешто важно, нешто заједничко. Нешто.“

Посљедњу ријеч изговорио је ватреним погледом на дрхтаве руке.

Истог дана увече у кафани, дим цигарета се мијешао са тешким уздасима. За једним столом, у углу, сједило је неколико њих који су претходно били на мјесту злочина, али и неки који су се касније придружили.

„Јован је био добар човјек“, рекао је стари ковач, „али у посљедње вријеме се чудно понашао. Као да је нешто крио.“

„Не разумијем зашто би неко желио да му науди“, рече локални шумар, истресајући пепео са цигарете у пепељару. „Јован је увијек прискочио у помоћ, кад год ми је затребала.“

„Можда је то повезано са тим његовим годинама у сужањству“, рече један војник. „Чуо сам приче о људима који су се тамо промијенили, постали... издајници.“

„Сјећате ли се оног високог човјека у униформи који је одсједао код Јована?“ упита неко из масе, гледајући унаоколо. „Шта ако је он умијешан у ово?“

Симон се тргнуо на помен униформисаног човјека, нервозно вртећи чашу у рукама, као да га прогањају духови прошлости. Није много говорио, само би понекад добацио неку опаску, као да покушава да скрене тему.

„Хајде да не нагађамо“, рекао је. „Јован је мртав и то је, нажалост, непромјењива чињеница.“

„Имао је много непријатеља“, рекао је земљопосједник, гледајући у Симона. „Није увијек био искрен према људима.“

„Наравно“, рече Симон иронично. „Ко нема непријатеље у оваквом свијету?“

„Можда је знао нешто што није смио“, рекао је други војник. „У оваквим временима опасно је имати тајне.“

Симон се насмијао, али у његовом осмијеху није било тоpline. „Сви ми имамо тајне. Неки их само боље чувају.“

Изненада, један од њих, иначе млинар у селу, извади изблиједјелу фотографију из похабаног новчаника. „Ево, погледајте, свега нас неколико.“

Фотографија поче да кружи од руке до руке. На лицима се увиђала сјета, понека суза је потекла, али било је и чудних и недефинисаних погледа. Једна популарна пјесма одвратила је позорност присутних. Лица су се озарила у пријатнијој атмосфери, а и ракија је учинила своје. Била је то омиљена пјесма старјешине села. Млинар пружа Симону фотографију и рече: „Симоне, ти и Јован сте били баш добри пријатељи!“ Али, на запрепашћење присутних, Симон нагло устаје и истрчава из кафане. Музика се утишала, а остали су се збуњено погледали. Готово неопажено, иза Симона, из сјенке кафане, изашао је високи мушкарац са капутом.

Један помало опијен гост невјешто је рекао: „Сви знају све и на крају не знају да ништа нису ни знали, само крваре у клетвама.“

Фотографија је наставила свој загонетни пут кроз вријеме, носећи тешко бремене прошлости и слутњу бескраја. Терет ће наслиједити потомци. Очи виде на чудан начин и различите фреквенције осликавају различитим бојама. Опет је ђаво изашао из тамнице.

Деценије су пролазиле, а ехо тог времена и даље се осјећао у ваздуху, све до дана када је музика из сусједног стана прекинула тишину. Звук пјесме пратио је Марију док се спремала у својој соби ведрих тонова, бирајући посебну хаљину за литургију. Замишљена, кренула је ка прозору, помјерила завјесу и упутила поглед негдје кроз све димензије васионе. Није видјела ништа осим свјетлости далеких висина. Позвала је комшију Јуду из сусједног стана:

„Зар ти никад не досади та пјесма, рођаче? Баш је старомодна!“

„Навикао сам, Марија. То су успомене“, рекао је, а глас му је лагано подрхтавао. Она се насмијала и завршила разговор: „Добро, стари, уживај у својим успоменама. Али, мало тише, молим те.“

Недалеко од тачке на којој је један по један удисај и издисај помјерао вјетрове, који су односили опало пожутјело лишће младости, она, млада, у трену који још негдје одјеком путује, не знајући зашто, држи својим прстима неке њој драге руке – у нечијем сну. Матеј је сједио прилично дуго на кревету и тражио разлог да устане. Питао се колико има часова. Размишљао је о сну који је још само неколико тренутака прије оживљавао душу у некој другој димензији, а тијелу излучивао хормоне среће. Подигао се покретима дјетета и у полутами застао крај прозора, с погледом у ништавило васионе, шапнуо је име њене душе миле. У уздисају, као експлозија најудаљеније звијезде, болно су експлодирале све свјетске елегije и метафоре у његовом срцу. Пролазећи ходником према купатилу, исписао је мислима симфоније љубави, ораторије за све преживјеле жртве без ње, романе у којима и почетак, заплет и расплет игра један лик – плусак воде по лицу, све је отпутовало у бескрај. Огледао се у огледалу, али лице, можда понека бора, боја очију измицале су гибљивом погледу. Загледао се у златни оквир и слику која је висила као нека икона на зиду. Била је то фотографија неколико војника Краљеве гарде. Иако сасвим једноставна, у њој је сијала историја части једног времена – уништена изопаченом природом човјека.

На путу према цркви, записао је ријечи: „Руке без покрета, ријеч без хартије, чежњиво тамнују у дубини ума, али срцу потребно није ништа до једног трептаја љубави, што од срца и даље ка васиони, и даље, даље, путује у непојмљиве тајне људских душа.“

У цркву је ушао измучен, прилично збуњен човјек раширених зјеница. Пробијао се кроз гомилу као да не постоји сутра. Марија је стајала с лијеве стране, а сунчеви зраци обасјали су јој фигуру. Матеј је дошао нешто раније и примијетио њено лице. Литургија се ближила крају. Тајанствени човјек стајао је испред олтара, видно узнемирен, са скупљеним рукама које су дрхтале, изговарајући ријечи мимо свих правила понашања у цркви: „Огледа се гора испред зоре, коров и бујна празнина с оштрим оком. И што је човјек, и гдје бивствује: међу коровом у празнини ил' се са зором на гори буди спокојан?“ Сав у сузама, човјек је изненада почео да се дави сопственим рукама, као да га неко невидљив дави. Очи су му биле пуне страха, а из грла је допирао језив врисак. Матеј му је пришао и загрлио га. „Боже“, уздахнуо је. У том тренутку, кроз витраж прозора је ушла трака свјетлости, обасјавајући их. Човјек се отргао из загрљаја и истрчао из цркве, прошавши крај Марије која је управо напуштала цркву. Она се згрозила видјевши да је то њен рођак Јуда. Матеј је изашао из храма. Тада га је Марија примијетила. Опрезно му је пришла:

„Извините, јесте ли видјели једног човјека, чудно се понашао. Плавокос, висок...”

Гледа је као да ју је већ негдје видио.

„Имам осјећај као да се знамо одраније. Јесте ли ви из града?”

„Да, ја сам Марија. А ви сте?”

„Матеј. Ја сам Матеј. Мислим да сам вас видио негдје... као дијете.”

Врло примјетно уочавао се лагани осмијех на њеном лицу.

„Могуће. Ово и није тако велико мјесто. Сви се мање-више познајемо.”

Матеј примјећује матирану фотографију на земљи и подиже је. Идентична је оној на његовом зиду.

„Ова фотографија... је ли твоја? Човјек који је истрчао из цркве...”

Марија га је прекинула. „Да, то је мој рођак, Јуда! Видјели сте га?! О, боже...” Очи су јој засузиле, а тијело се пресавијало, као да протестује.

„Смири се, биће све у реду.”

„Матеј, морам ти нешто рећи о Јуди. Он је рањиво биће. Знаш, Јуда ми је причао о својим сновима. Плашим се да га дједов дуг прогони. Видиш, и Симон је на овој фотографији, Јудин дјед. Јуда има честе ноћне море и помиње неког Јована, а причао ми је и о Симону и о некој

страшној несрећи. Не знам, али бринем за Јуду. Он је добар човјек, али испаћен, незаслужено.“

Матеј се замисли: „Питам се да ли Јуда и његов дјед знају нешто о убиству мог дједа. Нешто ми говори да је Јуда кључан у овој мистерији, као да је кажњен за нешто. Симон и Јован су на фотографији један поред другог, изгледају као да су били добри пријатељи.“

„Није ми јасно, он је постао такав откад је од оца сазнао да је Симон убијен. Сад се сјећам да је помињао неког тајанственог војника у сновима.“

„Убијен!?“ Изненађен је том информацијом. „Када се то десило?“

„Нисам баш сигурна,. Али, мислим да се то десило непосредно по окончању рата, двије-три године послје. Заиста нисам сигурна.“

Матејев поглед лута према надгробним споменицима. Затим, као да рецитује давне стихове, полако изговара: „Свима су подивљали снови и сијеку попуцале усне, а на ушћу истине свако губи и држи своју страну измишљене приче.“ Сјетно гледа у фотографију. Туга му обавија глас.

„Не знам зашто, али цијели свој живот, као у магновењу, у сновима видим појаву. Сада видим да сам сањао тебе. Давно сам свима све опростио, Марија. Много ми је недостајао дјед. Али, ко сам ја да опраштам или осуђујем... ја сам само идиот који се стиђи људског немара.“

„Сви ми носимо својеврсни терет патријархалне прошлости, Матеје“, рекла је са саосјећањем.

Терет патријархалне прошлости... мала Маријина увиђавна опаска. Ганут Маријином нијемом њежношћу и савладан тежином приче наставља свој унутрашњи монолог:

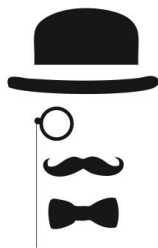
Човјек сам са дневном малом на рубној граници ока, која ће се као театарска завјеса подићи с последњим шрејшајем и ослободити драмски простор за свјесни поглед ка визији, ка јединој и исконској – Истини.

Без коријена тешко да нешто може бити, а поштово без онога у чему коријен бивствује. Увијек бирам да сам хомо сапиенс или још боље, хомо луденс. Увијек и навијек. А сви знамо да то није увијек лако, јер у нама пребивају неки ђаволи. Некакво сјеме зла, назовиће то како год – ето или ђаво. Не знам да ли је неко од мојих предака био судија или осуђеник, целати или пресуђени, илијен или звијер, жртва или жртвеник... Но, овако

или онако, све је то истикано у мојој крви. Морам да преузmem одговорност за све своје тене. Јер једино тако могу бити човек. А ако нисам човек, онда се једино може бити – нечовек. Убили су Боја у мени и у Боју убили су мене. Али, преварили су се. Ја сам одавно убио Боја у себи и извршио самоубиство – ваљром изнутра! Из камена у води клијаће истина. Ријека носи, али и указује. У истини рађа се радост, из ваљре темељ за језиро и нешто тајновито у њему. Нешто постојано, не трулежно! Дали смо му име да бисмо га могли убити, јер смо слаби и завидни – чак и камену...

Погледи су им се срили, пуни неизречених ријечи и благе наде, док су кретали ка излазу, у нека нова предворја и дворишта, у неке нове мисли. Јер, ипак, док се неко буди спокојан, други остају заробљени у лажима и немиру – непромјениви.

Борис Иванковић
Бања Лука

УПРАВНИК ЗА НИШТА

У мојој згради постоји један стан који нико никада није отворио. На вратима пише само: „Управник за ништа“. Никада нисам чуо да неко улази или излази одатле. Али сваке ноћи, тачно у 2:47, испод врата се провуче папир. Празан. Комшије кажу да га треба покупити и вратити без икаквих питања.

Једног дана сам заборавио да га вратим. Папир је остао код мене.

Ујутру сам се пробудио и затекао дневну собу испуњену столицама. Ниједна није била моја. Није била ничија. Само су стајале... и гледале ме, без погледа. Испод једне од њих пронашао сам други папир. На њему је писало: „Ништа си узео, ништа си добио.“

Од тог дана све што сам знао почело је да се топи. Речи су ми постале течне, а мисли су почеле да ми шуме као кесе. Огледала су каснила шест секунди са одразом. Комшиница која је живела испод мене, нестала је. Сви тврде да никада није ни постојала. Име је и даље на поштанском сандучету, али пошта не долази. Кажу да ако три пута изговориш њено име у ходнику зграде, Управник ти пошаље обавештење.

Сваки пут када бих покушао да питам старог комшију о свему, само би ми рекао:

„Немаш ти довољно празнине за таква питања.“ Синоћ се испод врата провукао нови папир. Овог пута је на њему нешто писало. Ситним, скоро невидљивим словима:

„Задовољан си, а не знаш ни чиме.“

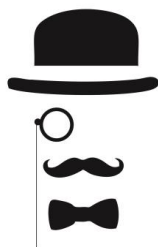
Нисам спавао од тада. Не зато што сам узнемирен, већ зато што не знам да ли је дан или ноћ. Ни да ли сам ја и даље ја. Можда сам сада један од оних који седе у празним столицама. А можда сам – онај папир.

У сваком случају, ако неко покуца на врата и не каже ништа – не отварај!

То је можда Управник.

Или си то можда ТИ?.

Никола Јеж
8/1 ОШ „Милош Црњански“
Нови Сад

*„Кад скочии и паднеш да порастеш,
слушај срце док не почне да преде.“*

Анонимна мачка

У сјећању, зид ће остати висок, неосвојив као тврђава и онда када се смањи пред очима, постајући низ камених блокова повезаних малтером – уморна кулиса илузије којој се више не може вратити. Епицентар дјетињства неће се помјерити када скачући с њега сломи ногу. Пад је изгледао безазлен, док под прстима десне руке није осјетила како се кости потколенице помјерају. Зауостављена је. Не слуги што јој доноси двоструки прелом. Не зна како се живи без ослонца на лијевој нози. Сједи на плочнику. Види жуту мачку спремну на скок. Прати лет мачке крзна жутог као крем на рођенданској торти од домаћих јаја, са само двије кашике бијелог брашна и петнаест свјећица чији ће се треперави пламени језичци савити и ишчезнути заједно са два дубока и чујна слављеничка издаха. На путу је за болницу. Мисли како никада није видјела мачку сломљене ноге и жели да загрли Љубицу, која је чека код куће. Добро је да мама воли Љубицу. Чула је маму како је на онлајн часу креативног писања назива кућном љубимицом: „Веома складне грађе и грациозних покрета. Каприциозна љепотица, без грама вишка, а увијек гладна и спремна да једе. Неповјерљива и задовољна собом. Нико јој не би дао тринаест година...“ Љубица у ствари има око 70 годин. Старија је и од бабе. Мачје вријеме другачије тече. Можда зато мачке имају 9 живота.

Дани у болници протичу споро, у ритму туђих корака и властите тишине. У соби број 1 леже четири непомичне пацијенткиње. Поред сваког кревета хладни, метални ормарић – кутија затрпана личним предметима, ситним, опиљливом потврдама слике о себи која се мути и измиче. На ормарићу поред Тамариног узглавља туђа, остављена Књига. Име писца је негдје чула. Сада Тамара лежи далеко од домаћаја родитељког надзора. Сатима не испушта из руку телефон, подмуклог

учитеља заборави. Два дана заредом палцем скролује по екрану, тражи утјеху у покрету. Трећег јутра, као зујање комарца пред спавање, гласови се слише у један рески, узнемирујући тон. Засмета јој брзина смјењивања слика. Опхрвана тежином спољног свијета из којег је изопштена, први пут јој се учини да му не припада. Мама са маском на лицу, и поред забране посјета, уђе са храном. Обећа јој да ће јести. Касније, моли сестру да склони остављене намирнице.

Ушима се приближавају раштимовани звуци пластике и метала које производе колица с монотоним, несланим оброцима. У ноздрве улази мирис болничког ручка. Прије него се колица сасвим приближе, опрезно се придигне. Полако узме послужавник и стави га на бедра. Кревет је њена трпезарија и стан и пусто острво без отисака стопала у пијеску свакодневице, без насуканих случајности и трагова претходних бродоломника. Сервирка долази и узима послужавник, тањир са охлађеним јелом и Књигу поред узглавља, јер: „Само смета и заузима мјесто... Да ваља, не би је оставили, него би је кући однијели!“ Тамара се побуни, онако како је то радила у кући и школи: „Вратите ми ту Књигу!“ Пружа десну руку. Узима Књигу. Ставља је на груди и стеже као да провјерава гдје завршава њено тијело, а гдје почиње свијет. Жели да осјети притисак изван себе. Мисли о својој мачки. На који дио тијела би јој сад скочила? Мачке не питају гдје боли. Само легну. Заспала је без телефона у руци. Тијело јој се те ноћи није трзало у сну сањајући пад.

Визита је најважнији дио дана. Улазак у собу свите на чијем је челу хирург, проф. др сци. Јушковић, понавља се сваког јутра. Тамара је сигурна да ће је баш он оперисати иако је никада није питао како је, нити се икада из његових уста чуло добро јутро. Лакше јој је чим га види. Не боји га се. Изгледа јој као усамљени чувар тајног кода стварности. Носи ћутање мачке, а у рукама чаробњачку спретност да повеже поломљене кости. Једном је чула његов љутити глас из ходника. Истог часа замислила је великог мачка коме неко стаје на реп. О њему није знала ништа. Пролазио је кроз собу брзо, гледао као да скапелом засијеца ткиво у операционој сали. Понекад је узимао папире са налазима који су висили на дну кревета. Три дана након операције, промрмљао је: „Данас кући!“ Није дао времена да му захвали. За собом је оставио празнину од које се Тамари плакало. Неће га заборавити, као ни Старца из Књиге који разговара са људима само кад мора.

Старац из Књиге је у дјетињству пао и изгубио је памћење. Заборавио да пише, чита и рачуна. Могао је разговарати с мачкама. Старац је њој и Дјечаку показао да је препознавање важније од познавања. Затворена Књига ћути као мачка. Читаш и скочи тачно гдје боли. И не пита ништа. Да је сервирка однијела ту остављену Књигу, Тамара не би научила да именује осјећања. Носила би туђа очекивања као сопствена. Забрана посјета није зауставила ни Тамарине родитеље, ни Дјечака. Књижевни лик веже се за своје читаоце нераскидивим нитима, као родитељ за дијете. Мама и тата су налазили начине да свакога дана дођу до ћерке. Испред врата собе окаче забринутост као мокру кишну кабаницу, оставе тугу као блатњаве ципеле, па су збуњени од сопствене изувености која се не да сакрити.

Тамара ће, 18 година касније, након што стерилном газом и раствором десетопроцентног повидон јода обрише крваво кољено своје ћерке, записати у дневнику:

„Гледам у кољено. Враћају се слике. Мама не престаје да прича о храни, а ја чујем: Не могу више! Отац непрекидно говори као да сам ја намјерно пала да бих сломила ногу и доспјела у болницу. Понавља ми: Ти ниси мала! А ја поред кревета видим дјечака, малог сина своје бабе. Његове ријечи не долазе из садашњег тренутка. Добро сам, тата! Само сам пала. То изговарам и чекам операцију о којој сви ћуте. Изгубио је оца са три године. Никада га не помиње. Хтјела бих да га загрлим. Мислим да сам тада напуштала обалу дјетињства, у тишини неизговорених реченица мојих родитеља. Туга је под притиском, попут лопте потопљене у море, израђала неконтролисано на површину њихових лица, непрекидно им повлачила углове усана наниже, а они их повлачили горе. Да сам затворила очи, или се неким чудом нашла иза њих, убиједили би ме да су добро. Повјеровала бих тој опуштеној ведрини и разиграној површности њихових гласова. Гледала сам их из кревета, будна и покривена. Њих двоје су се откривали преда мном као у сну, као спавачи у врелини љетње ноћи несвјесно одбацујући чаршав, не видећи онога ко их посматра. Док бришем крв са кољена своје ћерке, питам се што ће она памтити. Осјећам да ће се и поред мог емоционалног описмењавања питати колико љубави стаје у неспретно изговореним реченицама и прећуткивању.“

Седмнаестог болничког дана Тамара је склопила корице прочитане Књиге. Увече су од седатива и аналгетика нестали дневни звуци и утихнули јауци. Лежала је будна. Сан није долазио, али јесте Дјечак. Ушао је опуштено као прави књижевни лик од крви и мяса свог писца, са јасним планом онога познаваоца своје читатељке. Пришао је кревету као пријатељ. Тамара му се безгласно обрати као што се обраћа у сновима. Изненадила је себе питањем за које није знала да је у њој: „Зашто моји родитељи никада не кажу да ме воле?“

„Можда их није имао ко научити“, рече нечујно Дјечак. Постиђена је одговором. Жели да му се извини. Каква себичност! Дјечак је у Књизи остао и без родитеља и без Старца. „Осјећања се уче као слова! Зато сам овдје.“ Сјео је на столицу и бешумно запуцкетао прстима. На кревет скочи мачак Страхина и леже уз лијеву страну Тамариног грудног коша. Она осјети снажно лупање срца. „Ово је страх. Он те чува. Некада те натјера да бјежиш, некада ти не да да се помјериш. Најчешће само има велике очи!“ Сузи, мачка њежне длаке и складног мајушног тијела, своју јој главицу стави на грло: „Тута долази кад нешто изгубиш. Сузе јој помажу да изађе. Послије туге, долази радост!“ Радојка скочи на јастук и поче да преде. Огњена је затресла кревет, крзно јој је риђе, али није опасна. „Бијес се јавља када се осјећаш беспомоћно и каже ти да нешто није у реду.“ Фујка, пета мачка, била је најтиша и изгледала је као да јој све смета. „Гађење те брани од онога што шкоди тијелу, духу или срцу.“ И таман када помисли да је научила азбуку осјећања, стиже Искра: „Изненађење! Какво год да је, не може се сакрити!“

„Ето, сад вјежбај читање себе и других. Вјежбај у себи и не помјерај усне. Све док не научиш да читаш течно и с разумијевањем, ћути као мачка!“

„Зашто Љубица није дошла?“ Дјечак се осмијехну и оде прије него оћута одговор: „Па љубав није осјећање. Она је потреба, то каже и доктор Милан Милић.“

На посљедњој, унутрашњој коричној страни Књиге, Тамара је у свитање дана у којем ће напустити болницу, исписала поруку за оног који се не губи између редова. Кратки текст личио је на шифровану поруку са насловом. Испод наслова, седам трагова. Једна испод друге, седам истих именица означених арапским цифрама, иза сваког броја црта, па властито име.

Трагови малих шапа

Траг 1 – Страхиња

Траг 2 – Сузи

Траг 3 – Радојка

Траг 4 – Огњена

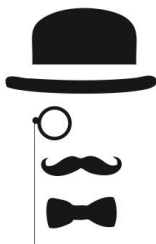
Траг 5 – Фујка

Траг 6 – Искра

Траг 7 – Љубица

Има ноћи које све промијене, у којима слабост тијела, изопштеност, несналажење добију нову сврху. Меки графит и дијамант, најтврђи познати природни минерал, имају исту ознаку у Менделјејевом периодном систему елемената, али само један сија као мачје очи у мраку.

Тамара Комар
Херцег Нови

SALVATOR MUNDI

Мирисала је на дивљу нану и угаљ. Без обзира на пожутеле листове, летњи зној или танани шал који је упијао зимску смогу великог града. Пластична кутија, чији се прошли живот породичног сладоледа још увек оцртавао на дну, никад није била празна. Увек си могао наћи кованице и новчанице мањих вредности, неку иконицу свеца чије име не можеш да изговориш и пожутеле аутобуске карте. Највише би се обрадовала цигаретама, није битно којим.

Теби се приближава врло битан дан у години и желиш ту срећу да поделиш с неким. Већ петнаест година уназад. Како си се савио да убациш свежу новчаницу, осетио си стисак око зглоба руке који не би смео да буде толико чврст. *Не примам ствари од покојника, то је лоша срећа.* Није те ни погледала. Начитани људи попут тебе разумеју да постоје ствари које никада неће разумети и које настављају да постоје упркос вашем неразумевању. То ти је и мајка говорила, пре него ушушка тебе и твоја два брата, по свему сем крви, у кревет. Бог је најближи човеку у патњи а човек Богу у бесу. Наравно, ти ово знање не преносиш рођеној деци. За разлику од оца, сматраш да приватност претходи вери. Климнуо си главом, и крупним корацима си се упутио ка неком недефинисаном месту.

Живиш већ дуго у овом вечито препуном граду па разумеш како поједине људе треба доживети тек као један замах четкицом а не као целу слику. Заборавићеш ти на њу и заборавиће она на тебе па ћеш је онда опет срести испред улаза у зграду с пластичном кутијом. Њу али и све друге случајне пролазнике који су ту више декорације ради. Чак и тада, разговори ти неће остати у сећању него само мирис дивље нане и угља.

Узимаш телефон који ти је досад био искључен пошто твој надређени мисли да општријом контролом запослених може прикрити чињеницу да га таблоиди оловљавају пуним именом и презименом. Четири пропуштена позива, за четири више него иначе. Један од твоје супруге

а три од пријатеља с којим се трудиш да одржаваш контакт путем породичне вечере једном годишње. Надгробни споменик вашег заједничког детињства – модрица, поцепаних завеса и искрадања. Свим празницима које су ваши родитељи провели заједно, све до последњег пута када сте их видели. После су дошли нови старатељи, нови родитељи, и на крају родитељство које вас је ослободило било какве горчине коју сте гајили према властитим мајкама и очевима. Ниси сигуран у искреност мисли које се врте у твојој глави. Ових дана се све мање осећаш као човек а све више као лепо укоричена књига бонтонa. Одрастао човек се, ваљда, по правилу тако осећа свакога дана. Окрећеш број телефона који знаш напамет већ две деценије уназад и због пригушеног јецања с друге стране линије заборављаш на адолесцентску потребу за преиспитивањем свега.

Гледаш у огавне кухињске плочице наранџасте боје, само још један доказ енормне љубави према мајци твоје деце, док се грчевито држиш за наду да ћеш налетети на нешто у вашој историји порука. Нешто што нису нашли његова жена, његови пријатељи, његова родбина, полиција и остали стручни људи којима је посао био спречавање оваквих ствари. Мина је елегантним прстима пролазила и раздвајала твоје кишом натопљене локне, мудро ћутећи. Један пољубац у раме и отишла је у хладан ходник, потреба да позове најбољу другарицу и направи жртву од себе упакована у брижност брачног партнера. Никада није волела да дели позорницу. Волео си је такву и волео си што знаш каква је.

Данило се јавио након првог звона и у његовом ћутању се крило питање о одлагању вечере. Јако си желео да се сложиш, наглас кажеш оно што обојица знате да је исправно и тугујеш у самоћи, али су ти мисли упорно ишле у нетакнута подручја. Да ли је могуће познавати некога дуго колико познајеш себе и опет не познавати га довољно?

Знао си да је Андреј чувао свеску са цртежима попуњену још током вашег заједничког живота, да су он и супруга дуго покушавали да добију дете и да је насумичним радним данима више волео друштво јефтиног вискија од топлог загрљаја. Није готивио твој бели мантил, понекад би се подсмевао учитељској професији у Даниловом присуству, али је највећи презир гајио према властитој значки. Волео је ватру, волео је пепео и након што си упознао његову мајку био си сигуран да је та љубав наследна. Сада опет бежиш у свет апстрактног како би

објаснио нешто што не можеш објаснити. То је добро, то је људски. Исто тако је људски и то што лажеш себе да не можеш објаснити оно што се десило.

Говориш Данилу о чему си до сада размишљао, наравно без последњег признања. *Не можеш кривити човека који је изгубио мајку у пламену што је фасциниран ватром*, огорчено је прошапутао. Али сви смо изгубили све у том пламену, хтео си да му дрчно одговориш. *Али и његова мајка је моћла данима да прича о гиму*, рекао си му уместо тога. *Наше мајке су такође моћле данима о томе да проповедају*, могао си да замислиш његово благо изнервирано лице, *често и јесу*. Разговор никуда не води и осећаш како га губиш. Не разумеш зашто је толико огорчен и уморан и упоран у намери да те одбаци. Изгледа да нема више оног једанаестогодишњег дечака. Док би ти на кревету, у скученој соби, читао књиге о митологији, он је на кревету испод читао сувопарније књиге из историје. Изгледа да и сада покушава да учи из исте, што у теби из неког непознатог разлога буди мучнину. Бес полако тиња испод коже. Све док ти не предложи да вечеру ипак одржите, макар њему у част. Пријатељу с којим сте толико времена провели заједно у великој браон кући са великим али запуштеним двориштем и вечито спуштеним завесама.

Повремени прекиди сигнала вас не ометају у размењивању више церемонијалних него лепих сећања и успомена. Уплашен Андреј који се крио иза мајчине сукње при улазу у нов и непознат дом. Андреј који покушава да отргне блок са цртежима из Данилових руку. Андреј који је, упркос безбројним пегicama и великим предњим зубима, био најсимпатичнији девојчицама у улици. Андреј у модрицама након што га је отац ухватио како прича са ћерком колеге. *Па о чему сте причали*, питао га је Данило. *О цртању*. Није лагао, Андреј није знао да лаже. Андреј који пуни ранац слаткишима, гађама и чарапама. Рекао је како жели да побегне пошто нема снаге да истраје у часовима које му пружа отац. *Слабије му иду математика*, рекао је отац једном приликом током ручка када би обично указао на недостатке свих људи за столом, *и веронаука*. Његова мајка је само понизно и румених образа гледала у тањир, као и остале.

Данило, почео си пажљиво, *где су ђа наили?* Очекујеш таван, можда чак и ауто. Гомила спаљених греда и пепела. *Заборавио сам да ти кажем*, линија опет прекида, *наили су ђа у језеру*.

Од ваше старе куће је остао само сто. Храпава округла плоча, преживела пламен који је прогутао завесе, тепихе и иконе. Шта је Андреј памтио? Сећаш се обриса, вртоглавице и смешне униформе ватрогасаца. Сећаш се и сећаш. Ледени укус чорбе на врху језика и најлепша бела хаљина коју је мајка поседовала. Није било разбијених чаша и није било разбијених тањира. И опет, као доказ људске слабости, одлучили сте да од гробнице сазидате викендицу у којој можете поднети туђе присуство само једном годишње.

Данило те је грубо потапшао по рамену и уперio на још увек неотворену флашу црвеног вина. Елитистичка способност уживања у квалитетном вину ти никада није била привлачна нити смислена. Отров је отров, тако те је учио отац. Превише танак столњак је био исфлекан капљицама воде са боце и мрвицама хлеба. *Које боје је био столњак који смо имали код куће?* Очигледно је на коју кућу мислиш јер је за вас ипак постојао само један дом иако сте их променили барем по три пута. Ваше супруге су биле у дворишту, на елегантним баштенским столицама прекривене браон ћебадима. Нису забринуте због ситне кише. Мина хвата понуђену цигарету. Ти знаш да је Јелена упозната са њеним обећањем о престанку пушења које је прекршила то исто поподне.

Мушкарац посматра твоје усне у нади да ћеш питати нешто што има смисла. *Мама би разумела*, решио је да прекине тишину. Није рекао на чију маму мисли јер су ипак све биле исте и на крају су све биле ваше мајке. Изгубили сте их у исто време, на истом месту и на исти начин па је једино смислено било и замишљати их као исте. Гледате како Јелена театарно покушава да дочара нешто што се десило прошле недеље. *Чека ли нас ишћо?* Окрећеш главу ка пријатељу чији поглед прати твој. Дубок смех. Поновно тапшање по рамену. *Одакле нама толико храбрости*, више констатација него питање.

Решио си да насмејаним женама угрејеш дланове шољицама чаја. Ваша трагедија не мора бити и њихова, то би свака зрела особа рекла па ћеш и ти. Стављаш цезву са водом на шпорет. Опет чујеш молитве које би

отац изговарао пре сваког оброка. *Ускоро ће судњи дан*, припретио би ти, *нема сувишних молићви.*

Молиш ли се пре оброка? питаш поново Данила који је презаузет гланцањем тањира. *Молим се кад се пробудим*, каже ти – као да ти то значи нешто. *Од онда*, додаје. Стављаш кесице чаја у проврелу воду. Мирис нане. Кажеш Данилу да се приближи и помирише. Чекаш моменат откровења, гађења, беса, нечега. Било чега што се може срести и код блудника који по први пут прелазе преко прага цркве. *Ових дана више волим камилицу*, каже. Желиш да те одгурне, ухвати косу и удари главом о сто. Додир је додир, желиш сведоке и уверење у истинитост нечега. Верујеш да би мање болело. Ниси сигуран којим би се речима могао послужити да би питао оно што желиш да питаш. Па чекаш.

Јелена ти објашњава нешто што је прочитала, покушава да укључи и Данила у разговор. Мина додајује како сте вероватно исцрпљени од пута. Још једном су се ухватиле под руку, очигледно незадовољне саговорницима, и отишле у кућну библиотеку на спрату. Опет сте само вас двојица за тим округлим столом. Узимаш гутљај чаја док Данило замишљено посматра сенке на зиду. *Сећаш ли се где је настао пожар?* Притискаш пошто само то знаш да радиш. *Само си у томе добар*, чујеш очев оштар глас.

Упогруму, наводно.

Знаш ли шта ми је Андрејева мајка рекла тог јутра?

Посети ме?

Да можемо само јар кашика ручка да ставимо у уста како бисмо имали простора за најлепши колач на овој земљи.

Не сећам се, лажеш. Не сећаш се зато што није било колача. *Шта хоћеш да кажеш?*

О томе се ради, знаш шта хоћу да кажем и знаш већ дуже време. Мирис дивље нане и угља. *Њих није било дуго пре него дим да им приђе. Мислим да нисмо ни ми били далеко иза њих.* Столица ти полако постаје неудобна, али се не помераш. Не желиш да одаш утисак грозничавог човека у исповедаоници. Знаш да кривица није твоја, али ти тежина неописивог на грудима одузима дах. *Рекла је да ће бити брзо тошово.*

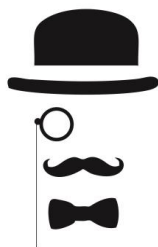
Данило те чека. Чека да му даш нешто што немаш па да наставите с причом о приватним школама, књижевним вечерима и трачевима. Да

славите рођендане, чекате унучад и прећутите ако учите коју седу влас у коси ваше нежније половине.

Мислим да би било паметно да продамо сћо, хваташ се за ивицу, оваквој камена нема више.

Нема, признаје избегавајући да те погледа јер си почео да му се гадиш. Од јуче, од пре пола сата, од пре двадесет и седам година – ко ће то знати. Отац те је највише волео не зато што си најбољи од вас тројице него зато што си кукавица. Као и сви остали синови пре тебе, као и све остале мајке пре твоје. Гутљај вина ти греје грло. Ехо исповедаонице је одувек био нежнији, милији од помисли на живот после смрти.

Анастасија Марјановић
Крагујевац

БОЛНО ОТРЕЖЊЕЊЕ

Да ли је боље живјети у слаткој лажи, илузији, заблуди, или је боље суочити се с до бола тешком истином? Нема човјека који се барем једном током свог живота није суочио с овом дилемом. Вјерујем, боље је ово друго. Није добро проблем који нас мучи гурати под тепих, очекујући да ће га умјесто нас ријешити неко други.

Увијек сам волио народне изреке или цитате мудрих људи. Једна од тих изрека која ми се свидјела је: „Паметан човјек се учи на туђим, а будала на својим грешкама.“ Болно искуство Нешино схватио сам као поуку из које и ја треба нешто да научим.

Небојша, од миља Нешо, један је од мојих најбољих пријатеља. Наши очеви били су нераздвојни пријатељи и њихово пријатељство се пренијело и на нас. Заједно смо провели дјетињство и младост, навијали за исти фудбалски клуб, наравно Звезду, и вољели да смо у друштву лијепих дјевојака. Када је он имао негдје двадесет двије године, упознао је Весну, дјевојку из сусједног кварта. Почели су да се забављају и Весна је од тада постала дио нашег друштва. Били су нераздвојни, ма идеалан пар. Весна, тиха, мала плавушица с благим осмијехом, који би отопио ледене глечере Арктика, стидљива, мила и чедна, право мало невинашце, што није сметало да буде прихваћена и омиљена у нашем друштву. С радошћу смо прихватили вијест да је ускоро заказана свадба и да смо сви позвани... али десило се нешто неочекивано.

Губи им се сваки траг. Питали смо се шта се то десило и гдје су. Вријеме је пролазило, они су били једина тема наших разговора. Претпостављали смо шта је то могло да се деси, док Драган није рекао да је начуо да Нешо избјегава људе. Ноћу лута градом, сврати у неку биртију до бесвијести се напије и често заврши у неком јарку. Пролазници који га познају некако га већ довуку до куће, а Весна се одселила, није знао гдје. Безуспјешно смо га тражили даноноћно, по биртијама.

Звала ме је Нешина мајка, Драгиња. Болно плачући, питала ме је шта се то десило с њеним сином. Одговарао сам да не знам и да ћемо учинити све да сазнамо.

Након мјесец дана, Нешу сам коначно пронашао након вишесатног чекања испред његовог стана. Изгледао је исцрпљено и оронуло. Када ме је видио, снажно ме загрлио и ушли смо у стан. Нешо се напокон отворио уз ријечи: „Знаш, одвратно је то што ћу ти испричати. Платио сам цех за своју наивност!“ Док сам га знатижељно гледао, отпио сам гутљај вина, он је ексирео коњак и наставио: „Мислио сам да сам нашао дјевојку по својој мјери. Као што знаш, она је из сиромашне породице, отац јој има малу инвалидску пензију, а мајка ради као собарица за нередовну плату. Она и сестра студирају и треба финансирати два студента. Помагао сам колико сам могао. Од срца сам јој куповао козметику и гардаробу и то не тако јефтину, јер сам је волио.“

Климнуо сам главом на већ познате ствари.

„Све се изненада промијенило, ви то нисте примјећивали. Осјетио сам код Весне хладноћу, дистанцу, а новац јој више није био проблем, јер је почела да купује скупочијене ствари, што је било изненађење за мене. Суздржавао сам се да је питам одакле јој, да је не бих увриједио.“

Рекао сам да је то већ нешто ново и да нико у друштву ту хладноћу није примјећивао. Он се нервозно почешао по глави и наставио.

„Сјећаш ли се када је купила нови аутомобил?“ Климнуо сам главом. „Е, ту сам пукао, нисам могао да се суздржим! Саркастично сам је упитао да ли је то добила седмицу на лоту или је нашла спонзора. По први пут од тихе, мирне Весне осјетио сам праве изливје бијеса. Назвала ме је љубоморним идиотом. Нисам могао доћи себи од шока због њене досад непознате стране. Испричала ми је да у Лос Анђелесу има сестру од стрица с којом је блиска и да јој она помаже. Чуо сам за ту њену сестру, мада је није помињала често. Досад није могла помагати, али се удала за неког богатог Американца. Има ланац козметичких салона и води агенцију за некретнине. Рекла ми је ликујући: *дошло је мојих пет минута* и да не будем болесно љубоморан јер ће то угрозити нашу везу.“

У невјерици сам гледао Нешу, а он је причао као да гута кнедле: „Знаш, друже, прогутао сам ту причу, али убрзо се појавила нова сумња. Почели смо се рјеђе виђати. Изговор је био да је њен тетак, власник туристичке агенције, требао водиче с познавањем шпанског језика, а интереса за туристичка путовања у Шпанију све је више. Поред шпанског језика, учила је и шпанску историју и умјетност како би постала што бољи туристички водич. Правио сам се да је све у реду и да прихваћам њену причу.“

Слушајући Нешу, размишљао сам што говори, још увијек ми није било јасно. Жустро сам повикао да ми коначно каже прави разлог њиховог раскида и његовог пропадања. Напокон је почео с исповиједи понижења којег је доживио.

„Зазвонио ми је телефон, почетак болног отржењења, те кишне вечери, баш оног дана када си се вратио из Њемачке. Позив с непознатог броја. Био је то промукли, храпави мушки глас. Нисам могао одредити је ли старија или млађа особа. Рекао ми је да зна све о мени, да сам добар и поштен момак и да није праведно да лоше прођем у животу. Разлог позива био је моје вјенчање с Весном. Саопштио ми је да је моја Весна класична проститутка. Моја Весна!“ У том тренутку сам осјетио невјерицу, чврсто сам стегао Неши руку да не бих пао са столице, а и да би њему било лакше.

„Рекао ми је, ако му не вјерујем, да само одем послјије осамнаест часова у Толстојеву 33, да на првом спрату зазвоним на десна врата и да упитам: *Има ли шта за мене? Шаље ме Црни.* Даље ће ми се све рећи само. Био сам ускраћен да било шта питам, јер се веза прекинула. Облио ме је хладан зној, дрхтало ми је цијело тијело и осјетио сам како ми крв удара у главу. Гласно сам говорио да је немогуће и да то није истина. То зли и пакосни душмани желе да нас раставе. Наредних дана био сам у неком трансу што се граничило с лудилом, али ипак, црв сумње ми није дао мира. Тог дана, дошао сам испред зграде на наведену адресу. Ноге су ми клецале и, држећи се уз ограду, једва сам изашао на први спрат. Двоумио сам се да ли да позвоним; нисам био ни свјестан када је рука дотакла звонце. Мислио сам да ћу се срушити када је крупна, црнокоса, госпођа средњих година с пунђом у црвеној широкој хаљини отворила врата.“

Слушајући Нешу, устао сам и широм отворио балконска врата. Лагани повјетарац који је долазио из правца парка ме је пријатно освјежавао и надао сам се да ће ми то помоћи да лакше поднесем наставак његове приче. И Неши је пријао свјеж ваздух и кратка пауза, запалио је цигару, али послије неколико димова наставио је.

„Замуцао сам: *Има ли овдје нешто за мене, послао ме је Црни.* Одговорила ми је: *Хм, наравно да има и нема разлога да будеш збуњен јер је дискреција загарантована.* Јаране, помислих, можеш мислити – дискреција загарантована! Ушао сам у предсобље већег, модерног стана. Она ми је прстом показала врата гдје треба да уђем уз ријечи добродошлице, наглашавајући да ћу уживати... Хеј, да ћу уживати! Уживати, јер ме чека *једна од најизразитијих њених цура, која је тек недавно дошла.* Отворио сам врата и остао затечен. Истина је, значи, била је то Весна! Сједила је на софи обучена у свилене, чипкасте, црвене тангице и провидну поткошуљу. Сјећам се само да сам изустео: *Веееснааа!* Пао ми је мрак на очи и пао сам. Освијестио сам се у предсобљу. Поред госпође која ми је отворила врата, стајао је један високи господин, црнокос, широких рамена. Обратио ми се пријетећи: *Ако одвезеш језик, сам себи си потписао смртну пресуду.* Узео ме је за рамена и избацио на ходник. Ето, друже мој, разлога мог раскида с Весном.“

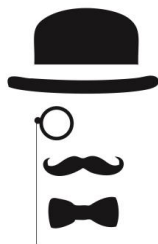
Требало ми је дуго времена да дођем себи када сам отишао од Небојше. Ова прича ипак има срећан крај. Након што се опоравио, једна Нешина рођака упознала га је с Маријом, која је имала сличну судбину као он. Марија се дуго забављала с дечком с којим је била вјерена. Сазнала је да је он дилер дроге и да се бави мрачним пословима. Она је била само параван којим је прикривао своје мутне послове и није је волио. Болно је преживљавала заблуде у којима је живјела. Дуго су она и Нешо били добри пријатељи, једно друго храбрили. Лијепо пријатељство прерасло је у још љепшу љубав, а љубав потом у диван брак.

Из ове Нешине животне ситуације извукао сам поуке. Иако сам против да партнери једно друго уходе, ако се примијети промјена која се не може логички објаснити, треба на дискретан начин ствари провјерити ради свог спокоја и мира.

Када доживиш ужасне непријатности, никада не треба очајавати, јер се та несрећа десила с разлогом; можда већ иза угла чека те срећа и нови почетак.

Истина је ипак љековита и благословена, љепша од најслађе лажи, живот нас томе учи.

Јовица Мијатовић
Источно Сарајево

ИСТИНА ПОД ЛИПАМА

Сунце је лагано провлачило своје зраке кроз гране липа над старом клупом у парку.

Биле су то оне исте липе које су, пре двадесет седам година, шумеле над колицима у којима је лежала девојчица у црвеној хаљиници са белом машном.

Милица је поново седела на том месту. Рука јој је дрхтала док је прстима стезала једну фотографију. На њој је било дете с крупним очима и широким осмехом, сликано на дан када је за њу све стало.

Пре него што су тог страшног дана стигле у парк, Милица ју је водила код фотографа како би направила фотографију коју ће послати бившем мужу да би видео како изгледа његова двогодишња ћерка, не слутећи да ће ту слику гледати и чувати наредних двадесет седам година као најдрагоценији предмет који поседује.

Полиција је, након што је Милица пријавила отмицу детета, све претражила, комшије су плакале, новине писале, али од детета није било ни трага ни гласа.

С временом су људи престали да је питају било шта у вези с тим, а она је своју тугу носила достојанствено, тихо, упорно, дубоко у себи, чврсто верујући да ће кад-тад видети своју ћерку. Осећала је да је жива и да је добро, иако није ни покушавала никоме да објасни тај осећај, знајући да би је људи чудно гледали и да би садашњем саосећању неминовно временом додали и сажаљење, а она није желела да је било ко сажаљева. Сада, први пут после толико година, њено срце је непрестано лупало и било узнемирено. Да ли је то заиста она? – питала се. Да ли је могуће?

Погледала је око себе. Деца су трчала по трави, мајке разговарале на клупама, баш као некад. У сваком гласу је чула одјек своје прошлости. Дланови су јој били влажни, а у торбици је опипавала нешто тврдо – исти медаљон као онај који је оног дана ставила на ћеркин врат, сребрни, са угравираним именом: Марија.

*

Аутобус се зауставио на оближњој станици. Девојка у црвеном капуту је неспретно устала, као да јој ноге не припадају. Није то било само од дугог пута. Осетила је да јој колена клецају од узбуђења.

Двадесет седам година је живела у туђој земљи, говорила свуда, осим код куће, односно објекта за који је мислила да је њена кућа, туђим језиком, са људима који јој нису били родитељи, а опет, један мали предмет у цепу вратио ју је на почетак.

Медаљон је био старији од свега што је знала. Усвојитељи су га чували у кутији поред докумената, и тек пред смрт су јој рекли:

„Ниси наша, Марија. Усвојили смо те кад си имала само две године, преко неких људи из Србије... Рекли су нам да си сироче и да су те узели из дома. Чували смо те и волели као своју, дали смо ти сву своју љубав, али време је да сазнаш истину. Ближиш се тридесетој години, а нико не зна шта носи дан, а шта ноћ.“

Од тада се све променило. Да невоља никад не долази сама, потврдило је и оно што је уследило. Наиме, људи које је звала родитељима су једне ноћи, враћајући се кући са краћег путовања, настрадали у саобраћајној несрећи.

Дуго је осећала само бол, затим празнину, а онда је донела одлуку.

Објавила је на друштвеним мрежама фотографију медаљона и неколико речи: „Тражим своје порекло. На медаљону пише: Марија, 24. март 1998.“

И онда је стигла порука. Жена из Србије!

И само једна реченица, коју је једва прочитала од суза: „Ја сам та која тебе тражи.“

*

Парк је био мањи од оних које је памтила из свог детињства. Све је изгледало некако интимно, блиско, иако никада није била у том парку. Липе су мирисале топло, густо, као дах града за који није знала да му припада.

На другој страни стазе седела је жена у сивом мантилу. Гледала је право у њу, без речи, као у чудо које се управо дешава пред њом, као у нешто у шта јој је тешко да поверује. Направила је један корак... па други. И све је стало.

„Марија?“ изговорила је дрхтавим гласом лепа, достојанствена жена која је стајала пред њом. Глас јој је треперио као пламичак свеће на поветарцу.

Девојка је застала, неспретна, рањива. Милица је из цепа извукла кутију са сребрним медаљоном и отворила је. Унутра су била иста слова и исти датум као на Маријином медаљону.

„Да“, прошапутала је Марија.

„Чувала сам га све ове године, верујући да ћеш доћи“, рекла је Милица.

Марија је откопчала горње дутме капута, а на њеном врату је засијало сребро. Милица је дотакла медаљон и осетила хладноћу метала. Потом је узела њену руку и привукла је себи, као да жели да је заклони од свега што је било између њих. Није било суза, само дубок дах и поглед који је трајао дуже од целог дотадашњег живота.

*

Седеле су потом дуго на клупи под липама. Ђерка је причала о животу у иностранству, о „родитељима“ који су је волели, о људима који су је прихватили. Мајка је слушала са захвалношћу и тугом.

„Били су добри људи“, рекла је Марија. „Можда је тако морало бити.“

Милица је ћутала. Погледала је у небо, као да тражи одговор који само оно може донети.

„Не знам да ли је морало“, рекла је тихо. „Али важно је да си жива, да си добро и да си сад овде.“

Ђерка је климнула главом.

„Знаш, кад су ми рекли истину, прво сам их мрзела. Али онда сам схватила – истина није увек лепа, али је једина која може да нас врати тамо где припадамо. Ми смо најбољи доказ за то.“

Мајка је спустила руку на њену.

„Јесте, истина је као сунце. Кад гледаш у њега – заслепљује те, али заправо тек тада увидиш његову снагу и моћ.”

Потом су ћутале. Само су се лепе, под изненадним ветром, повијале изнад њих и падале ситне жуте лоптице по клупи. Негде у даљини чуо се дечји смех, налик на онај што је пре толико година застао у једном крику.

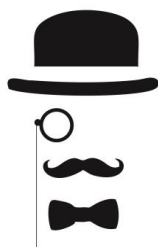
Кад је пао сумрак, устајале су полако. Девојка је прошапутала:

„Хоћеш ли да се прошећамо?”

„Хоћу, дете... Да ми покажеш како корачаш – да видим шта је од мене остало у теби.“

Кренуле су стазом, једна уз другу, без журбе. На тренутак су застале поред љуљашке. Висила је празна у полумраку и лагано се њихала на ветру. Милица је осетила како јој се у грудима нешто коначно смирује. После толико година више ништа није чекала. Истина је дошла. Донела је радост, али и мир. А то су најдрагоценији дарови који можемо добити.

Виолета Милићевић
Београд

ПРВИ СЛУЧАЈ ПЈЕРА МОНРОА

Мој отац био је један од најчувенијих адвоката, већ трећа генерација, почев од мог прадеде. Планирао је да га сутрадан и ја наследим, али живот је имао другачије планове. Пратио га је добар глас. И више него добар. Можда је зато и одлучио да заступа једног човека који му је понудио велику своту новца заузврат. И све је почело управо тим чудноватим случајем.

Једног дана, вратио се с посла и, као што је имао обичај да се ућути када је у току важног процеса, током вечере смушено и мргодно је разговарао с мојом мајком. Нису много говорили. Из своје собе сам чуо једино да је рекао да ће га овај случај прославити и да ће доста зарадити. Само, није имао ниједан добар доказ. Зато што је неки господин Де Бруне дошао код њега са захтевом да тужи Анрија Жоржа, кога је сумњичио за крађу скупocene дијамантске огрлице. Узгред, Де Бруне је већ пронашао огрлицу код њега и била му је потребна само тужба. Једино је то мој отац промрмљао. И знао сам да ту нешто није било како треба. Стога, одлучих да се током ноћи прошетам до његове канцеларије и да пронађем детаљни опис случаја.

Имао сам план. Све је било поприлично лако сем пет тачака – изаћи из зграде неопажен, провалити у канцеларију, снаћи се међу гомилом неуредно сложених папира, не оставити трагове и вратити се непримећено у стан. Много тога је могло да уништи мој план, али – као оптимиста – веровао сам да ако успешно завршим први корак, и остатак ће бити успешан. Моја мајка могла је да осујети мој план пре него што сам се и усудио да изађем из собе и узмем очеве кључеве. Упала је код мене и угасила светло. Каква почетничка грешка! *Шта ти радиш, сине, оштак сјаваш са утаљеним свешлом?* рекла ми је својим увек смиреним гласом.

Убрзо, искочио сам из кревета најлакше што сам умео и пажљиво се ишуњао у ходник, зграбивши кључеве. У ходнику зграде ме је дочекао мрак, а нисам ни планирао да кликнем прекидаче, како ме нека камера

не би ухватила. Скоро да сам летео степеницама и левим стопалом дограбио приземље, кад ми је језа сишла у пете и препао ме храпави писак. Нешто сабласно се огласило само на пар корака од мене. Али, сваки пут који изаберемо да следимо, мора са собом донети неку препреку, помислио сам. Мене је ова замало саплела. И шта год да је тај звук заиста, то није мој циљ. Осмехнуо сам се сам себи и ишуњао се из зграде. Понекад сам тако добар психотерапеут да не знам шта ме је било навело да свој живот посветим борби за истину. За истину која се огледа у правди и личи на победу добра над злом. То је тежак задатак који неретко никог не лишава ожиљака. Али, у сваком је нашем удаху тај пркос против безобличних и гнусобних лажи. Самим својим постојањем сведочимо истину. Непоткупиву и недостижну у тајнама својим, а ипак тако једноставно садржану у титрају срца који због ње некад и заболи. Јер – **„истина је, ма колико ружна била, увек необична и лепа онима који за њом трагају.“** А такав један ловац сам ја.

Нисам имао обичај да се шеткам усамљеним блоковима овако касно. Премда се очева канцеларија налазила у ширем центру града, морао сам да идем заобилазним путевима, како ме нико не би срео. Можда сам заваравало сопствена начела о искренности, али понекад, трновита је стаза што исправноме води. А трње ћу своје извадити уз помоћ разваљених врата очеве канцеларије која су ме дочекала. Искочила су из шарки као да беже од животне опасности, у којој сам био и ја. Само тад нисам био свестан тога. Сећам се да ми је срце скакало и прескакало, док ме је адреналин, помешан с невином младалачком храброшћу и мојом увек присутном радозналошћу, возио као врло искусни гран при возач.

Мој је осамнаестогодишњи мозак регистровао једино да се налази на првом правом месту злочина. Извадио сам свој телефон и начинио неколико фотографија. Онда сам промолио своју главу и лаким кораком ушао. Идем до краја. Или све или ништа. Ове мисли су као блесак осветлиле мој немирни ум који није знао где се налази, али је ипак наводио на праве поступке. Као црни пантер који подмукло и препредено вреба свој плен, шуњао сам се по ходнику. Једна слика је била искривљена. Морао сам истог трена да је наместим, то је било јаче од мене. Човече, ко још искривљује слике? био сам се упитао пре него

што сам се затекао у, и иначе неуредној, радној просторији мог оца. Папири су били на све стране као да су имали своју игранку уз песму коју су свирали падајући регистратори. Неко је толико хтео да нагласи своју нежељену посету, да су ме затечени призори мало уздрмали. Неко је хтео да демонстрира своју моћ. Неко је хтео да покаже колико опасан и зао може да буде. Неко је тако јако стегао моје десно раме да су се на мом унезвереном лицу очи толико рашириле да су ме заболеле.

Шта радиш ти овде?! Човек ме је зграбио свом својом снагом. Морао сам да трепнем више пута да бих створио јасну слику. Двојица набилдованих мушкараца гледала су ме изненађено, али из тих погледа избијало је зло. Зло и презир упаковани у очи са хетерохромијом. А с друге стране зверске канџе стајао сам ја. Правдољубиви трагач и истинољубиви ловац. Ја који... Да ли ти чујеш да ти се ја обраћам?! Прекинуо је виком мој самотешитељски монолог. Одлучио сам да не кажем ни реч. Дечко, је л' си ти љув? Прешао је убилачким погледом по соби како би се уверио да нема никог више сем нас.

То је било последње чега се сећам, пре него што сам се пробудио из несвести у некој мрачној шупи у којој је све заударало на мемлу. Уста су ми била свезана неком прљавом крпом. Требало ми је времена да се привикнем на мрак. При покушају да се померим, десно раме ме је снажно заболело. Окренуо сам главу, која ми је бридела и јако пекла са задње стране, и видео сам свој рамени зглоб и своје завезане руке. Одатле је допирао тај бол који ми је помогао да се концентришем. Пошто су ми ноге биле свезане, морао сам да смогнем сву своју храброст и снагу да се ослоним на шаке и седнем. Добро. Онда сам се сам себи подругљиво насмејао и рекао: ништа није добро. А ти ниси баш толико леп да те држе као музејски артефакт. Мораш да мислиш! Мој унутрашњи глас био је много јачи од бола. Ваљда зато што оно што је добро надјачава сваку патњу. Не знам шта ме је друго покретало сем неке моћне силе која ми је говорила: Устани! Бори се! Спаси се! Истина је близу! И сада, као у сценама свих акционих филмова, требало је да се ослободим. Почео сам, као риба на сувом, да се праћакам по тој собици и да опипавам шакама шта се налази иза мене. Сва срећа па ме ови моји отмичари нису везали пластичним везицама. Канап јесте био чврсто увезан, али ако бих пронашао нешто да протнем кроз њега, олабавио би се. Покушавао сам нешто да смислим. Био сам безнадежан. Хтео сам да

се заплачем и да ридам, да ридам и да ридам. Али сузе не би олабавиле канап. То сам могао само ја. Само ја и можда мала наклоност небеса. У том трену, ударио сам у кантицу за заливање. Узео сам је шакама и вукао налево, ка зиду. Могла је у сваком моменту да падне, али сам јој, приближивши је уза зид, начинио неку врсту потпоре. Сад или никад, или ћеш живети или... Бинго! Канап се олабавио! Извукао сам леву шаку која је потпомогла десној. Између два снажна унутрашња јаука која су ми прожимала тело, одвезао сам и ноге и ону прљаву крпу. Било је потребно да само још изађем из шупе. Цела десна рука била ми је неупотребљива, а у глави ми је свирао хард рок. Једино што ми је преостало било је да поново тражим немогуће и добијем реално. Морао сам да верујем у чуда.

И данас, не могу да верујем да сам имао Херкулову снагу и Поароове мале сиве ћелије. Изударао сам врата и осветио се за она очева. Нашао сам се на свежем ноћном ваздуху, у тмини. Видео сам луксузни базен испред величанствене виле и почео сам одмах да трчим. За три секунде стигао сам до живе оgrade, кроз коју сам се провукао на једвите јаде. Да је неко мерио моје време и дужину стазе коју сам претрчао, оборио бих светски рекорд. Ништа нисам чуо. Ништа нисам видео. Нека плава светлост долазила ми је у сусрет. Полиција. Нисам веровао. Ја сам чудо. А чудо је моја душа. Душа се огледа у очима. Поглед одаје све тајне. Као хетерохромија. Плаво и зелено око. Попут реке. Реке страха. Страх од реке. Река је света. Мој отац и његови случајеви.

Искочио сам испред плавичасте светлости и приморао аутомобил да нагло заочи. Био је стварно полицијски. Двојица униформисаних мушкараца изашла си и пришла ми забринуто, све време испитајући шта се десило. Левом руком сам се ослонио на хаубу. Удахнуо сам јако. Плућа су почела да ме пеку. *Мој отац*, мумлао сам, *и Бруно. Он има плаво и зелено око. Он се светли.* Почео сам јако да кашљем, а глава ме је стравично болела. *Они су у опасности. Тамо*, показао сам главом, *вила и једна шупа, тамо сам био. Бруно. Бруно. Анри не постоји. Нема отприце. Замка.*

И после се ничег више не сећам. То јест, пао сам у несвест и по сведочењима лекара био сам два дана у коми. Пробудио сам се у болници са увезаним раменом и цевчицама кисеоника у носу. Имао сам главобољу. Један полицајац седео је поред мене. Одмах га упитах: *Јесте*

ли ухапсили Бруна? Мислим господина Де Брунеа? Он је стажирао код мој оца. Продавао је криминалцима очеве документе. Онда га је он пустио и био је у затвору. Сада је изашао из затвора и хтео је да смести мом оцу, који га због измењеног лика није препознао. Планирао је да покрене пошту као непостојећи човек који пушта исто тако непостојећег човека, како би изиграо и обрвао мој оца и прогласио га нерачуњивим. Он ме је киднаовао. Има хетерохромију.

Сећам се колико сам био радостан кад ми је полицајац рекао да су открили ко сам захваљујући мојој мајци која је позвала полицију чим је схватила да ме нема, само сат откако сам те ноћи напустио кућу. Онда су им, када су дошли у болницу, полицајци пренели моје речи и успели су да повежу чињенице. Након два сата исте ноћи, Бруно и његова банда поново су били иза решетака.

Сада, када је деценија прошла од те прекретнице мог живота, могу да кажем да много тога изгледа невероватно. Претпостављам да многи неће веровати. Међутим, посаветовао бих сваког да верује, јер борба за истину, за правду, за слободу, за праве вредности, уме да буде чудна и људском уму нелогична. Али, у томе је и њена лепота. Истину никада не може победити лаж. Она се открива као чудо свима који за њом искрено трагају. А ја нећу престати своју борбу. Шта да радим кад сам детектив, кад сам Пјер Монро!

Василиса Милојковић
ученица 2/1 Гимназије „Светозар Марковић” Јагодина

ТАЈНА ДРУЖИНА ИЗ ЛИН ДЕЈЛА

Маја је обожавала све стрипове: Лунов магнус, Стрипотеку, Микијев алманах... Зато није чудо што није пропуштала ни Политикин забавник, када је почео да објављује стрип о Тајној дружини из Лин Дејла. У питању је била екипа састављена од три дечака и једне девојчице. Њен оснивач био је уједно и њен вођа, а улогу „мозга“ групе преузео је најбољи ђак, вундеркинд за науку, који им је моторизовао скејтбордове. Додуше, Маји није било најјасније како се крећу – претпостављала је да важну улогу има пропелер причвршћен на њиховом задњем делу. Деца су била јако вешта у вожњи, нарочито вођа. Међутим, испоставило се да нису били само искусни скејтери, већ и да су умешни у решавању разних злочина, раскринкавању, те привођењу лицу правде неваљалаца свих фела. Летели су замаскирани кроз свој градић на скејтбордовима. Ускоро су се прочули, али нико, па ни родитељи нису знали ко су мистериозни хероји. Нису ни слутили да су им деца борци за правду, ред и мир, јер су у акцију ишли са зимским капама које су имале само прорез за очи.

Маја је нарочито волела да вози братовљев скејтборд, и потпуно опијена причом о Лин Дејл, решила је да организује сличну храбру и племениту дружину. Пошто је овај подухват био њена идеја, био је ред да она буде вођа групе, па је још неколико другара приволела и заразила Лин Дејл грозницом. Прво Лену, с којом се тих дана највише дружила. Поласкала је њеној памети и знању из природних наука. Како је Лена била одликаш, договориле су се да ће она постати „мозак“ групе, и да јој је главни задатак да скејтбордове некако моторизује. Са улице су један дан довукле нешто што им је личило на део мотора са малим пропелером, и сакриле су га у подрум. Биле су убеђене да ће Лена наћи начин да покрене скејтове. У међувремену су наговориле још неколико девојчица да им се придруже, између осталих мало млађу Миру, али веома окретну и физички спремну девојчицу, која се, као од шале, пентрала на највише дрвеће и скакала са највећих висина. Остали

чланови, деца из краја, смењивали су се, у зависности ко је како био слободан и расположен.

Задатак број 1 било је вежбање физичке спремности. Пре но се упусте у борбу против криминала морају бити увежбани и спретни. У ту сврху послужила је срећна околност. Дуж целог насеља осванули су раскопани тунели за водоводне цеви, на неким местима веома широки и дубоки по три метра. Задатак је био да се дружина кроз њих вешто провлачи, трчи, али и да их прескаче где су најшири. Маја је била најокретнија, но Мира ју је пратила у стопу, па чак понекад показивала и већу храброст.

Лена је била пуначка и трапава, али невероватно упорна да их следи и сви су је бодрили. Гледало јој се кроз прсте, јер је била најпаметнија, па физичка спремност није била пресудна за њен допринос, већ ју је чекало да разрешава закукољене криминалне случајеве, и да члановима осмисли што бољу опрему. Весна и остали клинци који су се спорадично прикључивали, плашили су се да прескачу канале, и добијали су лакше задатке. Све у свему, имали су целодневну забаву, вежбање и физкултуру. Било је ту много одраних колена, лактова, модрица, красти, убоја, нових ожиљака, али не и суза. Све се ово стоички подносило за идеју.

Једино им је фалио криминални случај. Предграђе је било мирно, али ни у граду није било много злочина, ни ситних ни крупних. Била су мирнија времена. Највеће деље узбуђење представљала је макљажа са суседном зградом, када обично неко задобије убој каменом или праћком.

Ниједна банка да буде обијена, ниједно, не дај боже убиство да буде нерасветљено – у предграђу је владао потпуни мир, сем кад родитељи дођу са родитељског састанка, или кад деца побегну са контролног. Онда су одрасли правили истраге, тражили главне кривце, (коловођу) – оног ко је смислио неподопштину.

Дружини је дакле недостајао злочин.

Негде у то доба почела је крајем да кружи, ко зна како покренута и искомструисана прича о Црном Манијаку. Деца су препричавала како су видела човека у црном плашту, са црним шеширом, да тумара крајем. Говорило се да отима и убија жене. Страх се увукао међу чланове дружине, и више нико није желео нигде да иде сам. Решили су да пронађу где се злотвор скрива и пријаве га, а можда и да га сами савладају. Први циљ, место потраге, било је огромно градилиште где се спремала изградња читавог насеља нових солитера. Све је било пуно шута, цигли, цеви, као и довученог грађевинског материјала. Кренули су улицом кроз насеље у изградњи, прескакали ограде, гушили се у прабини, знојили од напора и страха, али нису одустајали. Уморни, сели су на неку гомилу отпада. И тада се Маји учинило да се иза дасака миче нешто црно. Иако уморна, девојчица је скочила и дала се у бесомучан трк, прескачући све што јој се нашло на путу, бржа од пантера, а за њом су, пратећи вођу групе, који их је храбро повео у експедицију, трчали остали. Сад је вођа опет био на челу, само овај пут у бегу. Маја се зауставила тик испред своје куће, и сачекала да се остали окупе, задувани, избезумљени и црвени у лицу. Препричавали су како су видели црни плашт иза дасака. Дивили су се сами себи, својој храбрости што су смели да следе Манијака, и на крају је страх прерастао у одушевљење, у жељу да ниткова следећи пут, кад се наоружају моткама, прописно изударају.

– Ја сам видела само црну мачку код оних дасака – рекла је једна мала од седам

година, али наравно да је екипа пречула ову информацију, или није желела да је региструје.

– Сад нисмо имали оружје – објаснила је вођа храбре дружине – па смо морали у повлачење.

Сви су се сложили да је тако, док су се дивили Мајиној спретности да најбрже бежи и најспретније прескаче препреке на градилишту, што је наравно одлика правог вође. Ипак, схватили су да су сувише неприпремљени за тако опасног криминалца, и решили су да се боље

организују. За сад, било им је довољно узбуђења, па су кренули да се играју стандардних игара – жмурки, ластиша и између две ватре.

Једнога викенда чика Митар, из приземља, довукао је неке џакове, у вечерње сате, и кроз приземно прозорче убацио их у свој подрум. Маја и Лена су га гледале из прикрајка.

– Какави су му оно џакови?

– Не знам. Је л' ти изгледа сумњиво?

– Изгледа. Увек само ћути, ни са ким не прича. Никад није кући. И чудно изгледа.

– Јесте, мој тата каже да је прави намћор.

– Да, стварно је сумњив – сложиле су се.

– А шта ако је он Црни Манијак? – бубнула је Маја.

– Или ако је опљачкао банку и сад скрива плен? – додала је Лена.

Сачекале су да се смркне и пришле подрумском прозору. Био је одшкринут па су хтеле да се спусте, али се заглавио – није могао да се помери ни макац.

– Ко зна шта је доле.

Више ништа није могло да спречи разуздавање њихове маште. Комшија Митар сада је био зацртан као криминална покретна мета храбре дружине.

Како је већ стигло лето, а са њим и распуст, родитељи су им дозвољавали да увече остају дуже испред зграде. Распуст је подразумевао пуно слободног времена за смишљање сваковрсне забаве. Друштвање је уживало. Трава покошена мирише, цветови детелине и беле раде посвуда, природа распрострала тепих од пољског цвећа, багрем су већ погрицкали, па сад чекају незрело воће. Сваки повод за вратоломије по дрвећу је добродошао.

Негде почетком јула комшија Митар купио је новог, црвеног фићу и почео да га паркира испред зграде.

Маја је пред осталом децом открила своје сумње у погледу његових криминалних активности.

– Нови фића, аха, вероватно од пљачке. Треба му се осветити и казнити га – предложила је.

– Наравно – сви су се сложили.

За секунду је била на црвеном аутићу. Попела се на кров, села, и одатле је, низ предње стакло, склизнула на шофершајбну. – Јуху, дођите, ово је као тобоган!

Остали чланови дружине су се разгалили. Један по један пели су се на кров и следили њен пример.

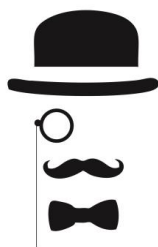
Утом је чика Митар излетео на терасу, а деца су се разбежала на све стране.

Сутрадан је сироти комшија ишао од стана до стана и жалио се родитељима одважне дружине. Неки су негирали, неки само ћутали. Али Митар је пријавио да су му начинили штету. Настала је истрага и велика грдња. Шушкало се да је вођа групе заправо коловођа, јер је Митрова жена, када је оне кобне вечери бацила поглед кроз прозор, препознала Мају међу неколико деликвената.

Испала је велика брука и срамота, и након тога многи чланови групе су се ишчланили, бар они повремени. Остала је само стална поставка од њих три, довољно да маштају и планирају, трче и скачу по каналима, све док једног дана нису устале, изашле напоље и затекле све рупе и канале затрпане, на њихову велику жалост и разочарање.

И тако је групица престала са радом, а скејтбордови, и даље вожени по старински, гурајући ногом, чекали су неки погодан час у будућности да постану моторизовани.

Тања Милутиновић
Београд

ПОГРЕШНА ПРОГНОЗА

Кад сам тога дана кренуо на посао, у кафани поред зграде чуо сам неколико ентитета натопљених алкохолом домаће производње, која је добро напредовала, за разлику од осталих грана привреде: жучно су расправљали о дневно-политичким актуелностима. Један црно-бијели пас сједио је пред улазом у кафану и очигледно их пажљиво слушао, машући спуштеним репом по тротоару и на тај начин подижући облачке прашине коју је благи љетни вјетрић изнова враћао приближно на исто мјесто.

Из тих мисли прену ме звук кочења аутобуса који стиже већ полупопуњен.

– Зашто сви по цијели дан причају о времену? – пита ме човјек који сједи поред мене у аутобусу градског превоза 13 П, Мејдан–Петрићевац. – И то сваки дан у години. Те какво ће сутра бити вријеме, те рекли су за сљедећу седмицу овако, па тренутна температура је толика, а субјективни осјећај мало другачији. И откуд они уопште могу знати шта ко осјећа, и како. Субјективни осјећај, шта је то? Зар није сваки осјећај субјективан, може ли уопште осјећај бити објективан!? Нервира ме све то. Све више ме нервира. Прије неки дан, случајно у апотеци измјерим притисак .. И шта мислиш колики је?

– Је л' атмосферски? – упитах одсутно, но саговорник игнорише покушај шале и не одустаје.

– Двјесто двајест са сто педесет! Нису ме пустили из апотеке док није пао на сто педесет са сто. Мада ни то није добро. И то све због времена. Ово што нам се дешава управо сваки дан, већ почиње да личи на масовну хистерију, опсесију. Као да се нема о чему другом причати, уколико се већ мора причати. Колико лепших и занимљивијих тема постоји за разговор. Али у томе и јесте ствар. Човјек не може поднијети чињеницу да нема појма ни о чему, да ништа не може засигурно знати, да не разумије суштину и смисао било које појаве на овом свијету, да је све релативно, да не посједује никакву контролу над било чиме, па ни над својим властитим животом. И шта је најлакше? Заваравати се

тобожњим познавањем будућности промјене временских прилика. Постали смо празни људи, нуспојаве некадашњих правих људи и правих живота, сви као пресликани, нема више индивидуалности, критичког мишљења, енциклопедијског образовања, културе. Све је пропало. Све! – Можда није баш све – кажем. – Ево, на примјер, ми идемо на посао. И може се с правом претпоставити да радимо нешто корисно за друштво. Као и то да нисмо једини такви овдје. Возач аутобуса је очигледан доказ.

Док нежељени случајни саговорник куцка по телефону, игноришући моје ријечи, чекајући само да завршим па да, након мале паузе, настави по своме, користим добродошли предах и одајем се посматрању спољњег свијета. Због гужве у саобраћају, кретали смо се релативно ниском брзином. Возач је често кочио, па полазио, и поново кочио. Приликом тих заустављања и полазака сваки пут би један пензионер који је стајао полетио напријед или назад, мада је могао сјести јер аутобус је био полупоњен путницима. Вјероватно је то један од оних људи који су цијелог живота били нечије жртве, мучили се и патили, па им је то прешло у навику. Један облак с десне стране правца нашег кретања расплињавао се у неколико мањих, и они су се удаљавали једни од других заувјек. Горе је очигледно дувао вјетар, а на дрвећу изрешетаном читуљама лишће није треперило. Једна жена неразумљиво галамећи на прсима носи плочу од картона са својом правдом ишараном по њој; нико је не примјећује, или барем не показује то. Возач нагло заочи, псујући, а један човјек који није био пензионер, јер кажу да се пензионери знају чувати, полети према средњим вратима и паде јаучући. Док се стењући подизао, остали путници су намрштено гледали у своје мобилне телефоне листајући прстима по екранима. Пређосмо преко једног осунчаног дијела пута, влажни тротоар одбаци сунчеве зраке право у наше очи; једна бака се пробуди буновно мљацкајући протезом и збуњено звјерњајући око себе.

– Шта је уопште вријеме?! – враћа ме саговорник из омамљености. – Кад кажем вријеме, не мислим на профано, метеоролошко значење тог појма. Ја говорим о научно-филозофском схватању и тумачењу феномена времена!

Овдје је дигао главу, усправио се ширећи руке и погледао у небеса, плафон аутобуса, као да објављује неку за опште добро важну вијест или откриће. Кад се повратио из трансa, окренуо се према мени, са замућеним очима. Пошто ме је гледао упитно, слегнуо сам раменима. Мора да је те моје очајничке гестове протумачио погрешно, јер је продужио с још већим жаром.

– Теоријски физичари кажу да постоји седам могућих различитих тумачења времена, то су такозваних седам стријела времена, као што су на примјер термодинамичка или ентропијска стријела времена. Међутим, ја сам дошао до закључка да постоји само моје вријеме. И оно је само моје, нико ми га не може одузети, нити промијенити.

Стајали смо заглављени у саобраћају, киша је падала, повећавао се број аутомобила и нервозних возача у њима који касне на посао, није се имало куд.

– Да, и то моје вријеме не зависи од било чијег другог времена, нити од било ког другог тумачења, нити од било ког часовника. Уосталом, Ајнштајн је доказао да се протицање времена успорава са повећањем брзине и појачањем гравитације. Дакле, када би се овај аутобус кретао брже, вријеме би текло спорије, и самим тим ми бисмо брже и стигли на одредиште. Ето конкретног доказа у пракси.

Како је саговорник већ острашћено појачавао тон излагања, неки од преосталих путника, који нису изашли на успутним станицама, почели су блиједо и унезвјерено да се згледају.

– Или, када би нас возио много већи аутобус, замислите само како гази ова јадна мала колица пред собом, тај већи аутобус би логично имао и већу масу, а већа маса производи већу гравитацију, која опет успорава вријеме. Дакле, и у том већем аутобусу бисмо брже стигли на своје одредиште, јер остаје нам да пређемо исти пут, али сада наше вријеме тече спорије него вријеме некога ко нас чека на том одредишту.

Прођосмо поред једног остарјелог дрвета грана очерупаних смјенама годишњих доба, неколико преосталих листова опадало је под ударима вјетра: неко горе припремао је невријеме за нас доле. Једна црно-бијела кеса вијорила се на врху највише гране као некад давно објешена и заборављена застава. Пролазници су повећавали брзине кретања смањујући збирну густину становништва по квадратном километру.

- Слушате ли ви мене?
- Слушам.
- Добро, јер мени се учинило да сте одлутали, па да не причам у вјетар. Не волим да причам у вјетар. Ријечи су сувише драгоцјене.
- Не, нипошто, слободно наставите. Ја сам се мало успавао, ноћас ока нисам склопио.
- Зашто, па ви сте млади, требало би да спавате као заклани!
- Муче ме ноћне море с посла.
- А, то разумијем. Ја док сам био запослен у фирми, једном приликом нисам спавао пет ноћи заредом. Шта ћете, страх од грешке. Сјећам се као да је било јуче: изађемо нас тројица на паузу, и кренемо пити. Једна по једна, одужи се. Видимо, већ је близу крај радног времена. И шта да се ради? Сједнемо на воз, правац Загреб. Из Загреба се вратимо након пет дана, кад смо потрошили све паре које смо имали. И још се задужили за карте.
- Није вам било лако. Мада је и то био доживљај.
- Како лако? Кад смо се вратили на посао, нико није ни примијетио да смо били одсутни! Иначе, докле идете?
- До Медицинске електронике. Ви?
- Идем до зграде Владе. Никако да ми одобре Захтјев за самоубиство.
- Зашто, у чему је проблем?
- Не испуњавам старосне услове.

Аутобус је поскочио: била је то рупа на путу. Утом је и саговорник заћутао. Пребирао сам по глави шта ме данас отприлике очекује на послу, било је нешто неријешених задатака и отворених питања. Да, лако је причати о самоубиству када си беспослен. Ми који радимо немамо времена за то.

Утом стигосмо до зграде Владе.

- Ја убрзо излазим – рече сапутник погледавши кроз прозор, као да провјерава да ли је на правом мјесту. – Изгледа да ипак не излазим – рече он готово у исти мах и врати се на сједиште.

И заиста, пред улазом у зграду Владе био је постављен велики пано на ком је црвеном фарбом било ручно исписано „Обавјештење! Зграда Владе привремено је премјештена на стару локацију! За сва евентуална хитна питања грађани се могу обратити на број телефона који је окачен на нашој интернет страници.“

– Баш немам среће – јадао се мој сапутник. – Дао сам последње паре за аутобуску карту, и сад морам пјешке да се враћам. И гдје је уопште стара локација зграде Владе?

– Зависи у које министарство требате – укључи се у разговор човјек који је сједио иза нас.

– Министарство за самоубиства.

– Зар постоји тако нешто? Никад нисам чуо за то. Колико брзо у просјеку рјешавају случајеве? Могу ли и ја с вама?

– Наравно. Још боље да не идем сам. Само док сазнамо гдје је.

Како смо се кретали још увијек релативно споро, помислих да бих могао прочитати неколико редака из књиге коју сам претходни дан купио на снижењу. Мада су се присутни који су примијетили да вадим књигу из џепа у истом моменту и сложено почели ишчуђавати, зграђавати и дошаптавати, пошто сам био навикао на такве сцене, ипак сам је почео читати. Звала се „Како да постанете тешки алкохоличар за 21 дан у 50 лекција“ и била је обogaћена живописним илустрацијама.

Након треће лекције погледао сам кроз прозор и схватио да смо почели да се крећемо уназад, једва примјетном брзином, мада смо били наомак аутобуског стајалишта на коме већина од нас обично излази, и да на овај начин никада нећемо стићи на одредиште, ма колико близу се оно налазило. Хтједох да саговорнику скренем пажњу на то, али он је спавао дубоким сном, као и сви остали путници у аутобусу. Спавао је и возач: аутобус се кретао сам од себе, клизио је по влажном плочнику полако и нечујно, као пуж. Наједном, неподношљиво омамљен недостатком било каквих покрета или звукова у околини, заражен општом тишином, непокретношћу и успаваношћу, неспособан за било какву мисао или покрет, рука се срушила спустивши књигу а глава је полако пала, и ја сам потонуо у заједнички сан.

Душко Мрђа
Бањалука

У АУТОБУСУ

Свануло је сунчано јутро. Устајем, удишем прве мирисе прољећа.

Тог јутра, раније него обично, одлазим на тржницу. Да, тако то раде пензионери кад добију своју пензију. Купују према списку, само најнужније намирнице. Стојим на аутобусној станици, с тешком ташком на рамену и двије врећице препуне намирница.

Чекам аутобус бр. 23 да ме одвезе до мог кварта. Гледам на сат. Точно је 12 сати. Аутобус је стигао по устаљеном реду возње. Улазим. Шутке ме проматра возач. Не одговара на мој поздрав. Осјећам нелагоду. Погледом тражим слободно мјесто. Све је заузето. Нитко неће да устане средњевјечној жени. Поново проматрам возача.

Чудан неки човјек, помислим и инстинктивно га почнем анализирати....хмм. Прије би се могло рећи да је ковач или продавач на некој тезги. Незграпне грађе, с дугим црним брковима, спојеним дебелим обрвама и ћелавом главом. Јако ме подсјетио на лик из кримића Агате Кристи „Убојство у Оријент експресу“. У овим пензионерским данима, осим турских серија, најпосто „гутам“ њене кримиће.

Одавно живим сама као удовица. Дјеца имају своје животе и посјећују ме кад год имају слободног времена. Моје пријатељице су као и ја у седмом десетљећу. Често се смијемо на свој рачун, заборављајући нека имена и детаље, па је саставни дио нашег хумора „гинко форте“, којег би требале конзумирати за деменцију... како би прорадиле наше мале „сиве станице“. Након тога би услиједио смијех.....хааааа, јер ипак смо ми „Златне дјевојке“.

Поново се осврћем. Нитко ми не устаје. Питам се какво је ово вријеме и мислима се вратим у младост, вријеме кавалира.

Поновно гледам хоће ли се итко од младих у аутобусу устати. Ништа се не догађа.

Једном руком се држим за шипку, тик уз возача. Једна врећица је на поду. Боли ме раме од тешке ташке. Син ми је једном приликом рекао:

„Добро мама, зар је у њој олово?!“ Да, имао је право. Стотину непотребних ситница: несесер, склопиви кишобран, лијекови, марамце, резервне наочале за вид и сноп кључева.

Иако сам све то знала, тешко сам се могла одвикнути од устаљених навика, па и ове.

Још четири аутобусне станице дијеле ме до мог одредишта. И даље размишљам о људима у аутобусу. Установим да у првом реду на сједиштима сједе двије младе дјевојке, које гласно чаврљају, не осврћући се на моје године. Слушам како оговарају своје френдице.

Погледом „ошине“ и друге путнике. У другом реду аутобуса сједе двије времешне госпође без ријечи, празних погледа, безличних лица. Одједанпут ми се поглед заустави на црној здепастој жени, којој је свако мало нестајала глава испод сједала. Схватила сам да се сагнула, јер су се из њене торбе котрљале јабуке.

– Јој, јој, ево и разбила су ми се јаја – готово је плачљивим гласом говорила жена.

Иза ње је сједила нацифрана госпођа, гледајући догађај незаинтересирано, додајући иронично: – Сигурно ћете имати кајгану, хаааа..

Жена ништа није одговорила. Сагнула сам се и помогла јој покупити јабуке.

На сједишту иза њих сједила је мајка с дјечаком који је упорно копао нос. Поглед ми се зауставио на предзадњем сједишту, на којему је сједио старији господин загонетног изгледа, са шеширом на глави и мантилом закопчаним до грла. Подсјећао ме на пензионог детектива. Хмм. Агата Кристи би сигурно већ написала нови роман. У руци је држао дрвени штап, а покрај ногу одложио велику црну торбу. Машта ме заголицала. Питала сам се какав садржај крије црна торба? Можда носи читав живот у њој, или можда неку експлозивну направу? Можда је терориста с маском? Проматрала сам га и даље и опазила да му је лице смркнуто, готово залеђено, празног погледа. Чинило се као да је мртав. Двоје мале дјеце сједило је у крилу баке и дједа. Мирис зноја ширио се аутобусом. Још нитко није излазио на сљедећој станици.

Чуло се нагло кочење. Затетурала сам и ударила лактом о шипку. И баш кад сам помислила да ћу пасти, чврсто ме ухватила нечија рука.

– Ето , госпођо, главно да нема озледа, бити ће све у реду – чуо се угодан глас.

Подигнем поглед и угледам наочитог младића у сивом одијелу са шареном краватом који је имао изглед пословног човјека.

– Баш сам имала среће – одговорим му, јер сте се у правом тренутку појавили да не паднем.

– Нема проблема, драга госпођо. Дозволите да вам придржим ташку и врећицу, стојим вам на услузи.

Захвалим му топлим осмијехом. Поглед ми се заустави на његовом врату на којем сам уочила тетоважу у облику змаја. Хм, нешто се ту не уклапа с његовом углађеношћу, помислим. Уто ми се он обрати :

– Излазим на сљедећој станици, па уколико вам је потребна моја помоћ, могу вам понијети врећице и отпратити вас до стана.

– Хвала вам, младићу. Дивно је што још има кавалира попут вас. До мог дома имам још двије станице, ипак хвала вам.

Аутобус стане на мојој станици. Махнем му и упутим се дизалом до свог стана. Отварам врата. Одлажем врећице. Вјешам мантил. Отварам хладњак и сортирам намирнице. Ух , колико сам тога накуповала, за цијели батаљун. Ма нема везе, помислим. Ионако долазе за викенд моји унуци, син и снаха. Бити ће богат ручак. Ипак ми се учинило да нисам све купила. Отворим ташку, да провјерим списак. Вриснем. У њој није било новчаника са подигнутом пензијом. Успаничим се. Заврти ми се у глави. Помислим назвати сина, али одбацам ту помисао, знајући да ће ме укорити и неће подузети никакве кораке.

Одлучим се назвати полицију. Назовем. Јави се љубазан глас који ми је дао упуте како им морам дати изјаву. Наручујем такси и стижем у полицијску постају. Дајем изјаву главном инспектору, до ситних детаља, као фоторобот, описујем младића који ми је био јако сумњив. У новчанику сам имала 350 еура. Најважнији детаљ за полицију је била тетоважа у облику змаја. Инспектор ме у пратњи полицајца довезао до стана, уз обећање да ће ми јавити исход.

Прошла су два дана. Чуло се звоно на вратима. Био је то инспектор с полицајцем. У рукама је држао мој новчаник. Испричао је да су ухватили младог криминалца који је „оперирао“ дуж обале, управо према мом опису. Додао је како недостаје отуђених 350 еура, те да исте могу затражити тужбом, јер се зна тко је познати криминалац. Одавно је за њим расписана тјералица.

Нисам показивала љутњу, јад, што је инспектора зачудило. Није нити могао замислити коју сам авантуру доживјела, и да моја смиреност произлази од шока да сам била у мислима друга Агата Кристи која је расвијетлила случај. Само сам се мистериозно насмијешила, јер би свака сличност с обожаваном списатељицом била случајна, а можда би и помислили да сам скренула с ума.

Одмах сам назвала своје пријатељице и поносно им рекла како сам разоткрила великог криминалца.

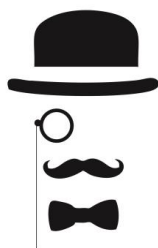
Ускоро је зазвонило звоно на вратима. Стигли су моји унуци с родитељима. Била сам јако поносна, што се одразило и на моје расположење, јер сам се стално смијешила.

Унуци су весело запиткивали због чега имам тако мистериозан осмијех. Ја сам им одговорила: – Читајте сутрашње дневне новине – црну хронику. Ваша бака је друга Агата Кристи.

Настао је смијех, и весело дружење тог дивног прољетног поподнева.

**Ради уједначености писма, страна лична имена даја су у транскрибованом облику.*

Јагода Саблић
Жаборић код Шибеника

КАДА ХИПНОС ОЖИВИ ТЕУТУ

Окружен голим и стрмим кречњачким падинама, оивичен заливом, лежао је Рисан. По неравним стенама које љубе сунчеви зраци ту и тамо шепурили су се закржљали жбунићи пркосећи камену и врућини. Предиван крајолик подарио је задовољство свим чулима. Поглед на залив испуњавао ме је спокојством. Желела сам из даљине да посматрам фантазију сунца када буде на заласку купајући се у плавим дубинама кристално чистог мора. Смиреност и доброта мештана овог места остаће ми у пријатном сећању.

„Треба видети стари део града, а за то је довољно да уђете у улицу са каменим кућама. Та улица се уздиже од мора ка брду и осетићете сву лепоту прошлих времена“, казивали су љубазни мештани. Запала сам у неку врсту слатке омаме опијена призором и тишином.

Не знам колико је прошло времена кад је наступила тама. Неко ми је без гласа и упозорења навукао на главу нешто попут капуљаче, а грубе шаке су ме ухватиле за руке и чврсто их везале. Од страха глас ми није био снажан да би ме неко могао чути и притећи у помоћ.

„Не вичи, нико те не чује! Ако наставиш, гурнућемо те низ литицу! Наша господарица жели да те види!“ промумљао је груби глас.

Срце ми је снажно ударало, ноге клецале, посртала сам док су ме грубе руке држале и усмеравале. Капуљача је заударала и тај тешки воњ изазивао је мучнину. Чинило ми се да смо дуго ходали, киднапер чврстим кораком, а ја посрћући по неравној стази.

„Ваздух ми треба, угушићу се!“ једва сам прошапутала.

Груба рука је повукла капуљачу која ми је склизнула на рамена, а са рамена на стазу. Нисам могла одмах да се привикнем на светлост, а када је светло овладало мојим зеницама, прво што сам видела била је огромна капија од отесаних балвана.

Пришла ми је складно обучена жена са уредно очешљаном косом коју је делом скривала бела капа. За њом је храмајући грабио старац ослањајући се на криви штап.

„Ево вам уходе, па ви даље како знате!“ рече власник грубих руку. „Водите је па како краљица одлучи!“ додаде гурнувши ме премаridoшлој жени. Кренула сам за људима који су ми топлије деловали. Водили су ме кроз ходнике на чијим су зидовима биле упаљене бакље забодене у металне карике. Ушли смо у просторију без прозора. Села сам и немо пружила руке према лепој госпођи да ме ослободи. Само се насмешила, узела закривљени бодеж и спретно пресекла опуту на мојим рукама.

„Ја сам Бардила, дружбеница краљице Теуте. Не плаши се, опусти се, попиј мало медовине окрепиће те“, рече жена са благим осмехом. Трљала сам зглобове када ми је Бардила пружила врч. Сладуњаве капи освежиле су ми сува уста, па сам је захвално погледала.

„Зашто су ме довели у утврђење?“ бојажљиво сам упитала, посматрајући покрете лепе Бардиле, не бих ли открила још нешто о овој загонетној жени са чијих усана осмех није силазио.

„Мисле да си ухода, да шпијунираш. До сада су заробили много сумњивих. Наше вође сматрају да су Римљани променили тактику и да сада обучавају жене и шаљу на тајне задатке.“

„Ја ухода?! Желим да ме одмах одведете до господарице да решимо неспоразум!“

„Не можете вечерас, можда сутра! Вечерас сте моја гошћа, а сутра ћемо видети.“

Одједном зачусмо из ходника галаму. Бардила је изашла да види шта се дешава и вратила се после пар тренутака. Пришла ми је, ухватила за руке које су ме још болеле и погледала право у очи.

„Чиме се можемо искупити да нам опростиш за све што си доживела? Дошло је до забуне, ухватили су правог уходу. Видиш, *истина је, ма колико ружна била, увек необична и лепа онима који за њом трагају*. Трагајући за шпијуном, наишли смо на тебе. Доживела си непријатност, али је истина да се све лепо завршило“, тихо је рекла грлећи ме.

Колико је топлине било у њеном загрљају и речима! Одмакла сам се од Бардиле, погледала у њене сузне очи и тихо јој рекла: „Знаш, Бардила, не жалим што су ме ухватили, јер да нису не бих упознала тебе, ретко лепу и драгу жену!“

„Хвала ти на дивним речима, али тек сутра ћеш видети шта је лепота када упознаш нашу Теуту. Осећам потребу да ти објасним где се налазиш и ко смо, јер видим толико питања у твојим очима. Спаваћеш у мојим одајама. Ноћ је пред нама, испричаћемо се! Послужиће нас Скердил, старац који храмље, не бој се, добра је душа“, рече Бардила водећи ме у своје одаје.

Просторија у коју смо ушли деловала је лепше од претходне, све је било чисто и беспрекорно усклађено. На столу је било хране за чету људи. Од погледа на препун сто осетих глад. Месо је било чудног, али допадљивог укуса.

„Бардила, реци ми ко сте ви?“

„Ми смо Илири, ратници... У многим бојевима смо показали да смо вични сваком оружју. Има нас на целом Балкану, од Панонске низије до Јадранског мора и даље. Сви смо удружени у Илирску краљевину. Често смо у ратовима и чим осетимо нестабилност код непријатеља, нападамо!“

„Чула сам за вас, нешто сам и прочитала, али такве појединости нисам нигде пронашла. Отварате ми нове видике, драга Бардила.“

„Из ког си краја?“ упита са осмехом Бардила.

„Из Србије! Могла бих много да ти причам о својој земљи ако нам време дозволи.“

„Аха! Знам, на твојој земљи су Дарданци. У дубинама Мораве почива моја једина љубав, тако да је и моје срце у Србији. Био је војсковођа! Никога нисам погледала после њега. Још увек га осећам поред себе и то ми је довољно“, рече с тугом у гласу Бардила одгурнувши храну која је стајала испред ње. Знала сам да више неће узети ниједан залогај.

Одједном су се зачули ужурбани кораци и галама по ходницима. Нагло је устала и журно напустила одају остављајући отворена врата. Изашла сам и кренула несигурним корацима за мистичном женом. Вриска која се јасно чула у дубини ходника постајала је све удаљенија. Нека сумња се увлачила у моју душу и покренула се знатижеља. Радозналост је надвладала страх и кренула сам ходником не знајући куда ме води. Гласови су се скоро изгубили, али су удари громава стварали нелагоду. Цело утврђење је одзвањало. Светлост муња ми је била савезник јер је осветљавала непознате стазе. Знала сам да је напољу велика бура. Дошла сам до последње куле и схватила да сам на највишем делу

утвђења. На самој ивици бедема стајала је прелепа жена у белом као да пркоси невремену. Њену дугу косу мрсио је ветар, а муње су својим бљеском сведочиле о невиђеној лепоти. Знала сам да је то крај, да нећу упознати лепу Теуту. Полетела је у понор остављајући за собом своје верне поданике. Њене сузе су се претвориле у ледене бисере који су се котрљали по хладном, наквашеном камену.

Скрупчана и мокра поред бедема јецала је Бардила скупљајући Теутине сузе око себе. Згртала их је себи у крило као велику драгоценост. Пришла сам јој и подигла је. Сузе и киша умивале су јој лице. Да ли због бола који је осећала, чврсто ме је ухватила за руке и почела да виче не би ли надјачала ударе громава:

„Није више могла подносити поразе! Није навикла да буде поражена! Са ове куле је много мушкараца који су јој пружали сладострашћа, завршило као она. То је била њена освета због невере лепог заповедника морнарице. Није смело бити сведока њеној срећи, а ни сада не сме бити сведока, зато морамо и ми за Теутом!“ рекла је Бардила вукући ме за руку према бедемима.

„Не! Немој Бардила!“ из мене је излетео вапај. Нисам могла да се одупрем жени која је добила велику снагу и већ сам се нашла на ивици бедема. Муња што је у том тренутку синула осветлила је понор испод нас. Покушала сам рукама да се задржим за влажну стену, али су руке само склизнуле по хладном камену тражећи ослонац док сам падала у бездан.

Врисак ме је вратио у стварност. Испред мене се простире Рисан у невиђеној лепоти. Сунце се већ увелико купа у сребрно-златним таласима. Не могу доћи себи! Ух, какав сан и то баш на овом месту! Крупне грашке зноја оросиле су ми чело. Требаће ми добрих сат и по да стигнем до Рисна. Дошла сам овде подстакнута причом мештана да је најлепши поглед на град са Доњих Леденица, и то за мене беше изазов. Да ли су ме приче са синоћне књижевне вечери на археолошком локалитету Римски мозаици „Теута – инспирација, мит и историја“ навеле да доживим овај мистични сан? Свест је то тражила од мене, а подсвест ме је одвела у рисански временлов, у доба краљице Илира.

Сутра ћу поранити пре туриста, да с првим зрацима сунца уживам у плаветнилу мора, да раширим руке и дубоко удахнем јутарњи ваздух. Када сунце достигне свој максимум, поново ћу посетити Музеј, темељ античке виле Урбан са мозаицима на подовима од шареног шљунка, јер се кроз њих могу сазнати битни догађаји из прошлости. Неки унутрашњи глас ми је говорио да ћу у тим шареним подовима, ако се мало боље удубим, наћи део истине за којом од синоћ трагам. И то само за улазницу од 5 евра! Кажу да је вила имала око 800 квадрата и да је врх представљао Сунце као симбол Рима, а сада су рушевине само верни сведоци давних времена. Посетићу поново одају с мозаиком Хипноса, бога сна, где с прекрштеним ногама одмара заваљен на јастуцима. Приказан је као младић са крилима који је имао велику моћ да успава људе машући крилима изнад њихових глава. Сан је благодат уморном, а може бити путоказ некој безизлазној ситуацији. Шта ли је био мени? Није случајно што сам одсела у хотелу „Теута“ и прво посетила рушевине виле где ми је добродошлицу пожелео Хипнос. Моја подсвест је скупљала утиске и довољно је било да грчки бог сна пар пута замхне крилима и одведе ме у давна времена.

Још у мени све трепери, али сам свесна да је то био само необичан сан подстакнут упечатљивом историјом Рисна и околине. Ускоро стижем до извора Смоковац и биће ми боље када се освежим хладном изворском водом за коју мештани кажу да је „вода истине“, јер „ко попије воду са тог извора говори само истину“. Можда извор нећу наћи тамо где је био, осим ако лепа Теута не дође у нови сан и преузме улогу водича, а Хипнос поново замахне својим крилима, мене успава, а Теуту оживи.

Љиљана Терентић
Смедерево

ИСТИНА О МЛАДОСТИ – КАД БИ МЛАДОСТ ЗНАЛА...

Младости је дато велико слово,
Ваљда што је живот пред младима дуг,
Да свакога дана има нешто ново,
Многи сматрају срећом, а заправо је хук.

Тражиш људе, тражиш себе свуда,
Упитник је у сваком тренутку,
Не знаш гдје би, луташ којекуда,
Новине су у свакоме кутку.

Туђе мисли гураш себи,
Смањујеш се и уклапаш,
Да одступио никад не би
Од туђих хтјења које не схваташ.

Вјеру другима поклањаш.
Себи вјеру не допушташ.
Грешке другима прашташ,
А себи их не опрашташ.

Представљаш се у најбољем свјетлу,
Желиш бити паметан и млад.
Претвараш се у крпу и метлу,
Упијаш и скупљаш туђи отпад.

Све се тако талочи у теби,
Онда дођу зреле годинице,
Покажеш и другима и себи
Оно своје непретворно лице.

Не правиш више од себе спужву
Што све живо у себе упија,
Опсујеш и људе и гужву,
Осамиш се кад ти тако прија.

Своје мисли сложиш и сабереш,
Дозволиш себи и памет и глупост.
Не додворавао се, не представљао, не доказујеш,
Твоја дјела – твој успјех ил' лудост.

Окончао си и љубавне јаде,
Приказивање у најбољем сјају.
Одједном ти се сви ти потези гаде,
Не желиш више да глумиш будалу.

Олакшао и душу и тијело
За бесмислене тешкоће и лаже.
Само почнеш да размишљао зрело
Да те брига шта ко о теби каже.

Пронаћи себе најважнија је истина
С којом почнеш живјет љепше и лакше.
У аманет тад оставиш младима
Да се зрелости и старости плаше.

Вера Зих
Бања Лука

ПОСЉЕДЊИ ЧАЈ ГОСПОЋЕ АЛИНГТОН

Село спава под маглом сивом.
Вјетар носи дах тужног стиха.
На брежуљку стоји кућа бијела –
стара, нијема, сувише тиха.

Госпођа Алингтон своју забаву,
да заборави – могла не би.
Сви бјеху ту, с осмијехом благим,
ал' свако је нешто крио у себи.

Ту је госпођица Меј, вјечито блиједа,
што пише стихове о смрти и боли.
И доктор Хејл, вјечити нежења,
за кога се шапуће – да госпођу воли.

Служавка Елиза, с прстеном од сребра,
послужавник носи без икаквог звука.
И господин Ридс, насмијан и тих,
коме је у рату повријеђена рука.

Ту је и муж госпође Алингтон –
господин Хенри, што се никада не љути.
И слуга вјерни, млади Рејнолд,
који све зна – и мудро ћути.

Те вечери, чај је био горкаст,
а мирис лаванде сувише јак.
Госпођа Алингтон попи свој чај –
и паде без гласа на кућни праг.

Господин Поаро стиже одмах,
а гости похиташе тражећи спас.
„Не тако брзо!“, Поаро довикну.
„Убиство је починио неко од вас!“

Сад себе питај – Ко ли је кривац?
Слушкиња која зна, а ћути?
Или доктор, што заљубљен бјеше?
Или господин, што се никад не љути?

II ДИО

Слушкиња рече – носила је маст.
Господина Алингтона је ожиљак болио.
Доктор шапну – „Не бих је так'о!
Госпођу сам кô сестру волио!“

Хенри ћути и поглед склања,
руком крије ожиљак стари.
„Пустите, то је из ратних дана –
Зар за моју жену нико не мари?“

Слуга рече да су се супружници свађали,
кад госпођа га затекне с празним флашама.
Хенри рече – „Једино слуга зна
шта стоји у остави и шта је у чашама.“

Господин Ридс, тајанствен, пуши.
Зури у прозор, а прозор у њега.
Госпођица Меј, у нотесу пише
да јој је више доста свега.

„Знам ко је крив!“, Поаро рече,
„Нема потребе да га именујем јер
на поду госпођине собе нађох прстен.
Златни прстен са иницијалом ер (Р)“

Ко је убица?

КРАЈ

Поаро приђе ближе Рејмонду.
„Случај је готов“, рече он.
„Рејмонд ће испричати своју страну приче.
Ал' права истина остаје са њом.“
(показује на госпођу Алинштон)

Ана Ђуровић
Подгорица

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

821.163.41-32(082.2)

821.163.41-1(082.2)

ТРАГАЊЕ за истином : избор радова с 17. књижевног
конкурса / [чланови уредничког тима Драгана Божић,
Александра Савић]. - Бања Лука : Специјална библиотека за
слијепа и слабовида лица Републике Српске, 2026 ([Б. м. : б.
и.]). - 101 стр. ; 25 cm

Тираж 50.

ISBN 978-99976-20-88-0

COBISS.RS-ID 143984897

ISBN 978-99976-20-88-0

